Stenogrammid

XIII Riigikogu, VII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 13.02.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti Vabadussõjalaste Liidu ja sellega seotud isikute ning organisatsioonide rehabiliteerimisest" eelnõu (552 OE) esimese lugemise jätkamine
2. 10:37 Olulise tähtsusega riikliku küsimusena välispoliitika arutelu

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Hanno Pevkur
Austatud Riigikogu! Alustame VII istungjärgu 5. töönädala teisipäevast istungit. Nagu ikka on istungi alguses võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Maris Lauri, palun!

10:00 Maris Lauri
Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Me teame kõik, et alkohol ei ole just kõige kasulikum asi, mida tarbida, eriti kui teda palju võtta. Me teame ka seda, et hind on üks tegur, mis alkoholi tarbimist mõjutab, aga mitte ainus. Nüüd oleme kõik kuulnud, et järsk alkoholiaktsiisi tõus on viinud meie inimesed, eriti sealt lõuna poolt Eestist, Lätti ostma nii alkoholi kui ka muid kaupu. Tagajärg on see, et meie aktsiisilaekumised on kõvasti kukkunud: nad on kukkunud allapoole 2015. aasta taset. Meie eelarveplaanid on jäänud täitmata ja seda just seetõttu, et hinnatõus on olnud väga järsk. Me oleme kuulnud, et praegune valitsus ei suuda kuidagi otsustada, mida peale hakata. Me tuleme appi ja esitame eelnõu, mille eesmärk on viia alkoholiaktsiisid tagasi endisele tasemele. Loodame selleks toetust. Aitäh!

10:02 Aseesimees Hanno Pevkur
Head kolleegid, olen vastu võtnud ühe eelnõu ja loomulikult otsustab Riigikogu juhatus selle edasise menetlemise vastavalt kodu- ja töökorra seadusele. Nüüd on aeg teha kohaloleku kontroll.
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 82 Riigikogu liiget, puudub 19 Riigikogu liiget.

---

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti Vabadussõjalaste Liidu ja sellega seotud isikute ning organisatsioonide rehabiliteerimisest" eelnõu (552 OE) esimese lugemise jätkamine

10:04 Aseesimees Hanno Pevkur
Head kolleegid! Ma juhin teie tähelepanu, et täna on meil saalis ka diplomaatiline korpus, kuna meil on välispoliitika arutelu. Aga enne, kui saame minna välispoliitika arutelu juurde, on meil eelmisest nädalast üles jäänud Riigikogu liikmete Henn Põlluaasa, Jaanus Karilaidi, Martin Helme, Igor Gräzini, Jaak Madisoni, Raivo Põldaru, Arno Silla, Peeter Ernitsa, Madis Millingu, Mart Helme, Uno Kaskpeiti, Tarmo Kruusimäe ja Märt Sultsi esitatud Riigikogu otsuse "Eesti Vabadussõjalaste Liidu ja sellega seotud isikute ning organisatsioonide rehabiliteerimisest" eelnõu numbriga 552. Selle arutelu jäi meil pooleli Jaak Madisoni sõnavõtusoovi juures ja registreerunud on veel Jüri Adams ja Aadu Must. Jaak Madison, palun!

10:04 Jaak Madison
Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Palun ka lisaaega!

10:04 Aseesimees Hanno Pevkur
Palun, kolm minutit lisaaega! Head kolleegid, palun saalis natukene vaiksemad olla!

10:04 Jaak Madison
Täna hääletusele tulev Riigikogu otsuse eelnõu on märgiline, arvestades meie omariikluse ajalugu, riigi sündi ja ka häbiplekke 1930-ndatest. 11 päeva pärast tähistame meie riigi 100. sünnipäeva. Seda enam on meile vajalik teatud sisekaemus, et endilt küsida, kas me oleme teinud kõik endast oleneva, et tagada Eesti riigi püsimine ja rahvuse kestmine aegade lõpuni, nagu kohustab vabariigi põhiseadus. Eriti vajame seda sisekaemust meie, seadusandliku võimu esindajad, kes me oleme andnud vande kaitsta põhiseaduslikku korda ja tagada sellest tulenevate kohustuste täitmine. Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta – see ütlemine kehtib selle otsuse eelnõu puhul rohkem, kui me esmapilgul ehk arvata oskame.
Kui rääkida põhiseaduslikust korrast ja selle kaitsmisest, siis ei saa üle ega ümber tõigast, et meie 100 aasta pikkuse omariikluse aega jääb ka põhiseadusliku korra kukutamine. See on seik meie ajaloost, mida tuleb tunnistada ja tehtud vigu kahetseda. Veelgi enam, tuleb teha kõik, et sellised vead enam ei korduks. Üheks selle eelduseks ongi mineviku vigade tunnistamine ning püüd heastada kurjus ja poliitilise omakasu tagaajamine, mille tõttu kannatasid süütud inimesed. Need süütud inimesed olid Eesti patrioodid ja meie riigi rajajad. Need inimesed olid mehed, kes sõdisid ennastsalgavalt ja eluga riskides meie riigi rajamise nimel. Need mehed ei suutnud vaadata pealt poliitilist lehmakauplemist, mis võttis võimust 1920-ndate lõpul. Algne eufooria iseseisvuse saavutamisest asendus õige kiirelt onupojapoliitika ja omakasupüüdlikkusega. See oli ajend, miks olid vabadussõjalased sunnitud muutuma aktiivseks ka poliitiliselt – selle riigi rajajatena sõjatandril ei saanud ega suutnud nad pealt vaadata labast poliitmängurlust.
Aastad mööduvad, kuid inimloomus ei muutu. Ei muutu ka üks liik inimesi – poliitikud. Ka 1930-ndate parlamendis oli poliitikuid, kelle peamine mure oli saada tagasi valituks. Selle nimel tehti peaaegu kõike. Teine suur mure tulenes esimesest: soov tagada endale mugav ja muretu elu, mis paljude teiste ametitega võrreldes oli kahtlemata lihtsam saavutada Riigikogus. Kas nüüd, 2018. aastal on midagi teisiti? Kellelegi konkreetselt otsa vaatamata ma tunnistan, et kardetavasti suurt midagi muutunud pole. Kuid kas saabki muutuda, kui inimloomus ei muutu?
Siiski on meil ühiselt võimalik suuresti erineda 1934. aasta parlamendisaadikutest, kes vaikivalt kiitsid heaks riigipöörde ja ligi 500 vabadussõjalase vangistamise. Need parlamendisaadikud vaatasid vaikiva heakskiiduga pealt, kuidas Konstantin Päts kehtestas koos Johan Laidoneri ja August Reiga 12. märtsil 1934. aastal kaitseseisukorra. Ja seda häbiväärsel, taunitaval põhjusel: sest sama aasta aprillikuus, kui pidid tulema valimised, oleks paljud oma töö kaotanud, kuna vabadussõjalased olid nende seisukohast liig populaarsed.
Kas mitte 1934. aasta sügisest, mil ei kutsutud kokku enam vana Riigikogu koosseisu ega korraldatud uusi valimisi, ei peaks me otsima põhjuseid, miks me kaotasime iseseisvuse vähimagi vastupanuta? Seda me ei tea ega saagi teada. Teame vaid seda, et vabadussõjalaste vangistamise ja võimalik et ka ühe mõrvaga hävitati Eestis demokraatia. Nimelt ei saa me arvatavasti kunagi teada, kas vabadussõjalaste sisulise juhi Artur Sirgu kukkumine Luksemburgis ühe hotelli teise korruse rõdult oli enesetapp või oli see seotud asjaoluga, et samal päeval 1937. aasta juuli lõpus oli välislähetuses Luksemburgis kolm Eesti poliitilise politsei agenti.
On selge, et riik, kus väikene kildkond omakasupüüdlikke poliitikuid esindab vaid omaenda isekaid huve, ei saa kesta iseseisvana. Ühel moel aga saab ajalooline õiglus kindlasti käesoleval, vabariigi 100. sünniaastal jalule seatud. Nimelt valmib kevadel Artur Sirgu ausammas, mis leiab omale väärika koha tema sünnikoha kalmistul vabadussõja ausamba kõrval. Kuid õigluse jaluleseadmiseks on suurim jõud parlamendil, kellel on täna võimalus heastada minevikus tehtud vead ja minna ausa silmavaatega vastu meie riigi 200. sünnipäeva ootusele. Ärge jätke seda võimalust kasutamata, sest nagu me ajaloost juba liigagi valusalt teame, kunagi ei tea, mida homne toob. Mina tänan!

10:09 Aseesimees Hanno Pevkur
Järgmisena on kõnetooli oodatud Vabaerakonna nimel kõnelev Jüri Adams. Palun!

10:09 Jüri Adams

Aitäh, istungi juhataja! Ma palun kohe ka lisaaega.

10:09 Aseesimees Hanno Pevkur
Palun, kolm minutit lisaaega!

10:09 Jüri Adams
Lugupeetud rahvaesindajad! Minu sõnavõtt on kolmel teemal. Kõigepealt tahan rääkida sõnade "rehabiliteerimine" ja "rehabilitatsioon" erinevatest tähendustest. Veel tahan rääkida tänapäeva suhtumisest vapside ehk vabadussõjalaste liikumisse, kolmandaks aga selle eelnõu ja tänapäeva poliitilise tegevuse suhtest.
Sõnaraamatust leiame, et võõrsõnal "rehabiliteerimine" on praegu Eestis kolm tähendust. Nendest kõige levinum on tervise- ja töövõime taastamine – seda teab peaaegu iga inimene, et selline tähendus on. Teine tähendus on õiguslik ehk juriidiline: rehabiliteerimine on kohtuotsusega ära võetud õiguste tagasiandmine. See toimub enamasti pärast üksiku kohtuotsuse tagantjärele uuesti läbivaatamist, tavaliselt kassatsioonimenetluses, sest on ilmnenud mingisugused uued tõendid, mida varem ei ole teatud. Sedasorti rehabiliteerimist tuleb ikka ette ja see käib üsna rutiinselt.
Ja kolmas tähendus, mida ma ei ole elus suurt kohanud, aga mida minu arusaama järgi selle eelnõu koostajad on silmas pidanud, on au ja hea nime ennistamine. Kõigepealt aga rehabiliteerimise juriidilisest tähendusest. Meie rahvas mäletab aega, mil nõukogude võimu toime pandud justiitskuritegude tagajärgi püüti leevendada tegevuse abil, mida nimetati rehabiliteerimiseks ja mis kestis hulga aastaid Nõukogude Liidu lõpuperioodil. Omaaegsed kohtuotsused ja ka ilma kohtuotsusteta represseerimine ehk siis väljasaatmine, mida eesti rahvas nimetab küüditamiseks, tunnistati ebaõiglaseks ja seda nimetati rehabiliteerimiseks. Sellel oli ka palju praktilisi järelmeid.
Kui Eesti Vabariigi iseseisvus taastati, siis see Nõukogude Liidu lõpuperioodi rehabiliteerimistöö, millega tegeles Eestis põhiliselt toonane ülemkohus, ei olnud veel lõpule jõudnud ja üks Eesti Vabariigi esimesi ülesandeid oli otsustada, mida selle protsessiga edasi teha. Võeti vastu otsus, et seda enam üksikjuhtumite kaupa ei jätkata, ning tunnistati kõik, kes ei olnud veel rehabiliteeritud, rehabiliteerituteks. See on vastus küsimusele, miks Eesti seaduses üldse sõna "rehabiliteerimine" on kasutatud. Seda on kasutatud ühel juhtumil ja see oli õigustatud, aga ma ei teeks siit järeldust, et seda on vaja veel uuesti kasutada.
Nüüd, see eelnõu on mõnes mõttes üsna veider. Ma pean tunnistama, et ma ei ole seni veel midagi säärast näinud. Me küsisime härra Põlluaasalt põhiseaduskomisjonist, et kujutame ette, et see otsus võetakse vastu. Mis siis on selle tagajärg? Kas tuleb kas või ükski praktiline tagajärg? Need inimesed on muidugi surnud, aga ka surnute puhul on võib-olla vaja kas või tagantjärele dokumentides mingeid muudatusi teha. Härra Põlluaas kinnitas, et sellel ei oleks mitte mingisugust praktilist tagajärge, vähemalt tema ei suuda seda ette kujutada.
Aga siis on küsimus, miks me peaksime sellega tegelema, kui sellel ei ole praktilist tagajärge. Ja vastus ongi, nagu autorid ütlevad: eesmärk on au ja hea nime ennistamine.
Minu praegune põhiväide on see, et vabadussõjalaste au ja hea nime ennistamist pole vaja, sellepärast et vahepeal on ajalugu ümber hinnatud ja põhimõtteliselt on nende au ja hea nimi ennistatud. Seda üldiselt tunnistatakse ja ma väidan, et see protsess on läinud juba üle piiri teisele poole, nende põhjuseta üleliia kiitmiseni ja nende poliitiliste vastaste üsna põhjendamatu liigse kritiseerimiseni.
Kuidas see au ja hea nime ennistamise protsess on toimunud? On ilmunud terve rida raamatuid ja paljud inimesed on sellega tegelenud. Minu arvates kõige suurema panuse on andnud William Tominga raamat "Vaikiv ajastu Eestis", aga sisuliselt on väga suure töö teinud ka üks meie väliseesti produktiivseimaid ajaloolasi, kelle nimi on Rein Marandi. Ta on kirjutanud kaks köidet vabadussõjalaste ajalugu pealkirja all "Must-valge lipu all". Need ilmusid mõlemad Rootsis ja kokku on seda ajaloolist uurimust umbes 800 lehekülge. Ma arvan, et üks seletus praegusele olukorrale, et me peame selle küsimusega tegelema, on see, et Marandi uurimused ei ole Eestis peaaegu üldse tuttavad. Neid ei ole siin välja antud ja minu teada ei ole neid ka netis olemas. Keegi ei ole sellega otseselt tegelenud.
Need ei ole ainukesed näited. Meil on mitu väliseestlaste suurt kultuurisaavutust, nagu näiteks Saareste eesti keele mõisteline sõnaraamat ja Oskar Looritsa neljaköiteline saksakeelne teos Eesti rahvausundist, mis on kodumaal tegelikult peaaegu tundmatud. Ma arvan, et meie kultuuriminister võiks võtta enda peale nende teoste kodumaale toomise ja tutvustamise.
Nii et ma soovitan pigem jätta rehabiliteerimise küsimusega tegelemata. Ma pean tunnistama, ma ei

tunne oma hinges mingit vajadust oma arvamust vabadussõjalaste kohta muuta – ei paremuse poole ega halvemuse poole. Aitäh tähelepanu eest!

10:17 Aseesimees Hanno Pevkur
Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel Aadu Must, palun!

10:17 Aadu Must
Lugupeetud kolleegid! Hea juhataja! Eesti Vabariigi 10. sünnipäeval küsis üks Eesti juhtivaid majandusteadlasi Nikolai Köstner, kas Eesti iseseisvus on majanduslikult põhjendatud. Miks ta seda küsis? Aga sellepärast, et juba kümme aastat olid targad pead väitnud, et kui teaduslikult asjale läheneda ja arvutada, siis ei ole Eesti iseseisvus tõenäoline.
Mind huvitab täna hoopis see, kas vapside rehabiliteerimine siin saalis on tõenäoline või ei. Neid põhjuseid, miks võib ennustada, et vist ikka ei ole, on hästi palju. Neist esimene on ülivõimas propagandakampaania, mis 1930-ndatel vallandus. Ma annan teile ühe mõtlemisülesande, äkki mõtlete kaasa. Laenan selle näite silmapaistvalt Eesti diplomaadilt Karl Robert Pustalt, kes küsis: "Kuidas te käitute, kui te tahate naabri koera maha lüüa? Ta haugub teie peale. Mõni jookseb kaika järele, teine tahab kivi võtta, kolmas jookseb püssi järele." Pusta arvates on need nigelad lahendused ja ta õpetab: "Karjuge kõva häälega üle küla: "See koer on marutõbine!"" Ja just niimoodi tegi režiim vabadussõjalaste liikumisega.
Alates 1930. aastast ei olnud võimalik rääkida, et vabadussõjalastele esitatud süüdistused olid fabritseeritud, ei pidanud paika. Rahvas sai teada ainult seda, mida rääkisid süüdistajad. Mõnikord küsitakse minu käest, et kuule, mida räägivad arhiivid. Juba nimetatud raamatud, näiteks Marandi oma ning veel huvitavam ja selle teema rahvusvahelisse käibesse viinud Andres Kasekampi monograafia, tuginevad põhiliselt trükitud materjalile, ajakirjandusele. Võib tunduda, et lähme arhiivi, küllap leiame säält massiivse materjali, mis paneb kõik paika. Teate, ma ei tea, kas keegi peale minu on arhiivis neid materjale uurinud. Kui on, siis tõstke käsi püsti. See on kummaline materjal: see on tühja täis. On palju pabereid, õiendeid – kes tahab kaustikut osta, kes tahab uut elektripirni. Püütakse ka tõestada, et süüaluste kaitsjad ja toetajad on halvad inimesed – seda kõike on –, kuid süümaterjale üles ei leia. Tegelikult on ajaloolastele asi üsna hästi selge. Nimetatud on mitut tuntud uurijat. Võtke tõsiselt Ago Pajurit, võtke tõsiselt Jaak Valget. Nemad on arhiivis ka materjale uurinud. Aga ma arvan, et siin saalis on mõistetavam juristide sõnum. 1934. aastaga alanud konstitutsioonilisest kriisist on kirjutanud Eesti tippjurist ja tuntud poliitik Rait Maruste, kes on nentinud, et vapside liikumine ja populaarsus rahva hulgas ennustas Pätsile võimust ilma jäämist eelseisvatel valimistel ja nii otsustas ta oma Põllumeestekogude ning sotside ja vene erakonna toel võtta ette riigipöörde. Maruste on meenutanud ka Pätsi kurikuulsat hinnangut Eesti rahva tervislikule seisundile: rahvas on haige, me peame näitama selle sümptoome, et teda ravida saaks. Maruste sõnul oli see, et riigipea oma rahva haigeks kuulutab, tol ajal autoritaarsusesse kaldunud Euroopas siiski unikaalne. Euroopa teised diktaatorid või autokraadid nii kaugele ei läinud.
Selles, et vabadussõjalaste rehabiliteerimine ei ole tõenäoline, on ilmselt süüdi ka ajaloolased, kes on sellest teemast liiga vähe kirjutanud või kirjutanud ainult välismaal. Ja veel on süüdi demokraatlik parlamentarism. Mõelge nüüd ise: me võime siin teada saada, kuidas tehiolud olid, aga sellest ei piisa. Ma võin teile seletada, tuua fakte ja pidada kas või loengukursuse, aga seni, kuni me pole asja piisavalt selgitanud meie valijatele, ei sobi riigikogulastel hääletada teistpidi, kui rahvas siiamaale kunagiste propagandakampaaniate mõjul teab.
Vahel on arvatud, et vapside süüd suurendab see, et ka nõukogude ajal mõisteti neid hukka, neid lasti hulgi maha koonduslaagrites. On küsitud, mis vandenõu seal oli, kuidas ikkagi Päts ja Nõukogude okupatsioonirežiim ühte jalga käisid. Teate, selle seletavad arhiivid väga täpselt ära.
Palun lisaaega!

10:22 Aseesimees Hanno Pevkur
Palun, kolm minutit lisaaega!

10:22 Aadu Must
Nõukogude repressioone hinnates on selgelt kirjas, et tuli hävitada alistatud rahva võimalikud liidrid. Ja vapsides paraku neid liidreid nähti. Hea kolleeg Ants Laaneots enne küsis, mis see Tambek sellest asjast

arvas ja mis Päts arvas. Ja tõepoolest, väga huvitav on Tambeki raamatust lugeda, mida siis Päts arvas. Päts ütles, et uskuge mind, härra Tambek, ma tean nüüd nendest protsessidest rohkem, kui mõnele mehele armas on. Vabadussõjalased pole kunagi tahtnud reeta isamaad. Kas saab veel selgemini öelda? Nüüd, meil on veel mitu suurt ja rasket probleemi. Üks tugev argument vapside rehabiliteerimise vastu on mõnede inimeste arvates see, et see võib käivitada uue nõiajahi. Tegelikult me näeme küll, et väga lihtne on võtta üle 1930. aastatel, väga hullul ajal, ebanormaalsel ajal pooleli jäänud kaklused, valida rollid ja panna edasi. Ehk saab veel kellelegi ära panna! See oht on olemas. Ainult et targad parlamendid seda muidugi ei tee, targa parlamendi ülesanne on hukka mõista. Ei, mitte üks või teine detail, vaid hukkamõistu deklareerida. Ajastust, kus kohtuprotsesside tulemused olenesid sellest, kas keegi on opositsioonis või koalitsioonis võimul, tuleb lahti öelda. Ei saa olla niimoodi, et 1000 esimese pingerea korruptanti või riigivarast sõidavad tõllas, nagu Eesti ajal öeldi, aga väikesed vennad on võllas.
Nüüd, üks asi veel. Üks naljakas mure seoses vapside rehabiliteerimisega on see, et mõned ütlevad, et äkki see riivab Eesti riiklikku järjepidevust – me ju näitame oma vigu. Teate, head ametivennad, ei ole ühtegi riiki, mille juhtimisel poleks vigu tehtud. Nõrgad leiavad, et sellest ei tohiks rääkida, tugevad leiavad, et vead tuleb parandada. Ma arvan tõepoolest, et riik ei ole oma sõnumit öelnud, ja nii vaieldaksegi. Mõni ajalooõpetaja räägib ühtpidi, mõni räägib teistpidi, sest riigi seisukohta – üllatus-üllatus! – ei ole. Arvan, et Eesti riigil on raske ausa näoga oma ajaloo teise sajandisse astuda, kui ajaloolist ebaõiglust ei heastata ja süütult hukkamõistetuid ei rehabiliteerita. Praegu on õige aeg meie 100-aastase riigi Augeiase tallid puhastada, et meie järgmine sajand oleks hoopis uus. Kahju, et ma ei saanud rääkida kümnetest detailidest ja käsitlesin teemat ainult fragmentaariumina, aga vahest on ka sellest natukene kasu. Aitäh!

10:25 Aseesimees Hanno Pevkur
Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Hardi Volmer, palun!

10:25 Hardi Volmer
Eesistuja! Auväärsed kolleegid! Siin selles puldis ja selles majas on läbi aegade, ka lähiminevikus küll ja küll sellel teemal sõna võetud, nii et ma väga ei tahaks teid kiusata mingi ajaloolise sissevaatega teemasse. Aga minul kui sotsdemokraadil on siin teie ees seistes vaieldamatult natukene irooniline taust. Nagu me teame, oli vähemalt sõdadevahelisel perioodil vabadussõjalaste kõige kurjem vainlane Eesti sotsiaaldemokraat. Aga ma ei seisa siin teie ees sellepärast, et üritada heaks teha toonaste sotside mõningaid sigadusi, sest ma leian, et meie ühisosa nende ammuste ideoloogiliste kolleegidega ei ole sedavõrd suur. Pigemini ma räägiksin selle teema kontekstis hoopistükkis, võttes appi ajaloolasi ja tsitaate, ühest ääretult populaarsest poliitilisest terminist, mis pärineb Vana-Roomast ja mida Nõukogude ajalooteadus inkrimineeris ennekõike vabadussõjalastele, nagu ma oma koolipõlvest mäletan. Teisalt on see sõna meil emapiimaga sisse imetud tänu peaaegu terve 20. sajandi vältel idanaabri kasutuses olnud poliitilisele retoorikale. See sõna, see termin on "fašism" või "fašistid". Nagu me teame, tänaseks päevaks on see sõna tegelikult omandanud lausa tragikoomilise konnotatsiooni, ta on oma sisult täiesti tühjaks vajunud. Aga tuletagem meelde Itaaliat või siis itaallasi – see on muidugi pikem jutt –, tuletagem meelde selle sõna etümoloogilist tausta. Ütleme, sõdadevahelisel perioodil põhjustas selle sõna valgumise üle Euroopa, selle seksikaks ja populaarseks muutumise suur majanduskriis. Aga tulles tagasi Eestisse, ma tsiteerin kõigepealt Jaak Valget: "Eesti poliitiliste jõudude iseloomustamiseks läks fašismi termin käiku juba 1923. aasta kevadel." Umbes samal ajal tõi selle tegelikult Venemaalt lauale ei keegi muu kui suur juht Vladimir Iljitš Lenin ise. "Fašistideks nimetas Nõukogude saadik Leonid Stark 1923. aasta aprillis admiral Pitka poolehoidjaid, kes korraldasid Nõukogude-vastase meeleavalduse." Eesti kommunistide häälekandja leidis, et Eestis pole töölisi terroriseerivaid fašistlikke organisatsioone, kuid Eesti valitsus ise on fašistlik. "Tegemist oli Pätsi valitsusega ja Pätsi ja tema erakonda nimetasid eesti soost kommunistid edaspidigi jätkuvalt fašistlikuks. Niisiis olid eesti soost kommunistid värske kommunistliku teooriaga kursis ning oma emaorganisatsiooni truud järgijad. /---/ "Sotsiaaldemokraatia ja fašism," rääkis 1924. aastal üks Saksa kommunistide liidreid Hermann Remmele, "on ühe ja sama ühiskondliku funktsiooni kaks vahendit, kaks relva." Ning Stalin täpsustas seda järgmiselt: "Fašism on kodanluse sõjakas organisatsioon, mis toetub sotsiaaldemokraatiale. Sotsiaaldemokraatia on objektiivselt võttes fašismi mõõdukas tiib. Need organisatsioonid täiendavad üksteist. Nad on kaksikvennad.""
Palun lisaaega!

10:30 Aseesimees Hanno Pevkur
Palun, kolm minutit lisaaega!

10:30 Hardi Volmer
Jaak Valge sõnul nimetati sotsiaaldemokraate sotsiaalfašistideks kuni 1935. aastani välja, mil läks käiku Kominterni ja Sotsialistliku Töölisinternatsionaali ühisrinde poliitika. "Erinevalt eesti soost kommunistidest, kelle mõju ühiskonnas vähenes järsult peale 1924. aastat, olid Eesti sotsialistid Eesti ühiskonnas mõjukad, nad olid aastatel 1926–1932 Eesti kõige populaarsemaks erakonnaks."
Samas olid sotsialistide juhtteoreetikud fašistideks nimetanud kõiki parempoolseid liikumisi. "1926. aastal nimetas sotsialistide ajaleht Põllumeestekogude ajalehte Kaja fašistlikuks ning Teemanti, Einbundi ja Sootsi poliitikat kodukootud fašismiks. Nigol Andresen nimetas 1920. aastate teisel poolel Eesti Kaitseliitu järjekindlalt fašistlikuks organisatsiooniks. 1931. aastal väitis üks sotsialistide juhte Aleksander Oinas, et Jaan Tõnissoni poeg Ilmar Tõnisson organiseerib Tartu Ülikoolis fašistlikku üliõpilaskonda. Sotsialistide parlamendisaadik Aleksander Jõeäär rääkis 1933. aastal Nõukogude saatkonnas, et tema parteikaaslased August Rei ja Karl Ast on fašistid."
Aga sisepoliitika põhirindejoon 1930. aastate alguse Eestis, nagu ma mainisin, jooksis sotside ja vabadussõjalaste vahelt. "Ning see traagiline vastasseis sotsialistide ja vabadussõjalaste vahel oli rahvusvahelise olukorra või kui soovite, siis transnatsionaalsete jõudude kujundatud paratamatus."
Poliitvõitlus läks teadupärast kõnekoosolekuil sagedasti ka füüsiliseks kätte. Omavahel katsusid rammu rahva seas kurikuulsad vapside kaikamehed ja sotside võimlemisrühmad, kusjuures tähelepanuväärne on, et võideldi ennekõike just vabrikutööliste hingede pärast. Rahva enamikku ehk põllumehi ei olnud Pätsi taskust enam võimalik kätte saada.
Aga et mitte liiga pikale venida, ma toon ühed toredad faktid, mis mul õnnestus kinni püüda eri allikatest. Toonane meedialeksika kirjeldab poliitolukorda 1933. aastal ja see on kuidagi hirmutavalt tuttav: kasutusel olid sellised väljendid nagu halvasti töötav riigimasin, nimekirjavalimised, valimiskünnist pole, Riigikogu killustunud erakondade diktatuur, tagatoad, lehmakauplemine, alalised skandaalid, lühiajalised koalitsioonivalitsused, valitsust ja Riigikogu tasakaalustada suutev riigipea puudub. Kaks Riigikogus vastu võetud põhiseaduse muutmise eelnõu kukuvad erinevatel põhjustel rahvahääletusel läbi. Samal ajal siis vabadussõjalased koguvad jõudu. Ongi kõik?

10:33 Aseesimees Hanno Pevkur
Teil on aega veel 30 sekundit.

10:33 Hardi Volmer
Nii, seega jääb põnev ja omamoodi tragikoomiline osa siit lõpust ära. Aga mis ma oskan muud öelda, kui et vahest on loota, et sellest ei saa järjekordselt saagi, millega Eesti ühiskonda pooleks saagida. Ehk on me koosmeel ikkagi sedavõrd tugev ja vastupidav. Kõige olulisem on aga see, et meie ajalooõpikud annaksid võimalikult adekvaatse, võimalikult tõetruu pildi sellest ajast, et tulevased põlved ei peaks kraaklema kõikvõimalike eriarvamuste pärast. Aitäh!

10:34 Aseesimees Hanno Pevkur
Head kolleegid! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 552 esimesel lugemisel tagasi lükata ja meil on vaja seda hääletada.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 552 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Juhtivkomisjoni ettepanekut toetas 31 Riigikogu liiget, vastu oli 22, erapooletuid 1. Otsuse eelnõu 552 on tagasi lükatud.

---

2. 10:37 Olulise tähtsusega riikliku küsimusena välispoliitika arutelu

10:37 Aseesimees Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu! Ekstsellentsid! Lugupeetud külalised! Alustame olulise tähtsusega riikliku küsimusena Eesti välispoliitika arutelu. Tuletan teile meelde, milline on välispoliitika arutelu kord. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 153 määrasime juhatuses väliskomisjoni ettepanekul järgmise korra. Kõigepealt on välisminister Sven Mikseri ettekanne kuni 20 minutit, millele järgenvad küsimused ja vastused kuni 90 minutit. Seejärel tuleb väliskomisjoni esimehe Marko Mihkelsoni ettekanne kuni 15 minutit, millele järgnevad küsimused ja vastused kuni 30 minutit. Iga Riigikogu liige võib esitada kokku kaks suulist küsimust, seejärel järgnevad läbirääkimised. Läbirääkimistes saavad kõigepealt, tuletan teile meelde, sõna fraktsioonide esindajad. Arutelu lõpetamisel Riigikogu suur saal otsust vastu ei võta. Tuletan ka meelde, et väliskomisjon on teinud ettepaneku pikendada vajadusel tänast istungit kuni kella 14-ni.
Austatud välisminister, kõnetool on teie päralt!

10:39 Välisminister Sven Mikser

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Auväärt külalised! Me elame üha kiiremate muutuste ajal ning need muutused puudutavad mõistagi ka rahvusvahelisi suhteid ja globaalseid jõuvahekordi. Reeglipõhine multilateraalne rahvusvaheliste suhete süsteem seisab silmitsi tõsiste väljakutsetega. Mitmel pool on seatud küsimuse alla demokraatliku õiguskorra ja globaalse majandusmudeli jätkusuutlikkus. Samal ajal jätkub Lääne mõjuvõimu ja majandusliku osakaalu järkjärguline vähenemine maailmas. Jätkub ka geopoliitika esiletõus ja üleilmse julgeolekuolukorra pingestumine.
Ohtude spekter on lai ja kirev: terrorism, tuumarelvade levik, diktaatorite ettearvamatu käitumine, küberohud. Uued ohud ei ole siiski tulnud traditsiooniliste asemele, vaid neile lisaks, sest ka konventsionaalsed sõjalised ohud ei ole kuhugi kadunud. Üha enam mõjutab ühiskondade ja ka riikide julgeolekut inforuumis toimuv: tõe hägustumine, kahtluse ja usaldamatuse kultiveerimine, psühholoogiline manipuleerimine. Üha vähem on seda, mis on kindel, selge ja püsiv.
Head kuulajad! Sel aastal tähistab Eesti Vabariik pidulikult oma 100. sünnipäeva. Oma iseseisva riikluse esimesele sajale aastale tagasi vaadates võime olla uhked, et meil on jätkunud tarkust ja kannatlikkust läbi kõigi katsumuste, sõdade, okupatsioonide ja repressioonide rahvana alles ja endaks jääda, hoida alal Eesti riiki, rahvast, keelt ja kultuuri. Me võime tõdeda: me oleme võitjad. Ent täna oleme jõudnud uuele teelahkmele. Meil on valida, kas jääda truuks liberaalse demokraatia põhiväärtustele, mis on meid juhtinud tänasesse päeva, või eksida mingile tundmatusse viivale kõrvalrajale.
Lubage mul siinkohal peatuda reeglitel põhineval multilateraalsel maailmakorral, mis on meid iseseisvuse taastamisele järgnenud veerandsajandi jooksul hästi teeninud. Viimastel aastatel on üheks kõige suuremaks ja põhimõttelisemaks väljakutseks demokraatlikele riikidele ja nende valitsustele saanud liberaalse demokraatia väärtuste vaidlustamine, seda nii üleilmselt, Euroopa Liidus kui ka meil Eestis. Meenutagem, et iseseisvust taastades oli meie pürgimus olla täieõiguslik Euroopa rahvas ja naasta sellesse Euroopa perre, mida hoiavad koos just ühised väärtused. Me saime Euroopa Liidu ja NATO liikmeks, kuna tahtsime jagada Euroopaga samu väärtusi inimõiguste, õigusriigi põhimõtete ja vaba turumajanduse kaitsel. Atlandi-üleses ruumis oleks väärtuste ja neist tulenevate huvide alahindamine või ka nendest osaliselt või täielikult loobumine populismi survel suur ja saatuslik viga, mida me ei saa ega või endale lubada.
Valgustusajastust ja Prantsuse revolutsiooni ideaalidest välja kasvanud liberaalne demokraatia, millele muu hulgas toetub ka tänane reeglitel põhinev maailmakorraldus, ei pruugi olla päriselt veatu, aga see on parim, mille inimkond on suutnud välja mõelda ja ellu kutsuda. Mõelgem hetkeks, mida tähendavad universaalsed inimõigused, sh vähemuste õigused ja inimväärikus, aga ka vastutuse võtmine oma tegude eest ning isikuvabadused! Need on kätte võideldud higi ja pisarate, tihti ka inimelude hinnaga. Meil ei ole õigust ega voli seda peenrahaks vahetada.
Meie tõekspidamisi arvestavatel reeglitel põhinev multilateraalne rahvusvaheliste suhete süsteem on võimaldanud meil kindlustada oma vabadust ja julgeolekut ning kasvatada majanduslikku heaolu. See süsteem teenib meid ka edaspidi, kui me vaid ise selle eest koos oma liitlaste ja partneritega piisavalt hoolt kanname. Täna seisab meie välispoliitiline mõtlemine ja tegutsemine kindlal alusel, ent tulevikus tuleb meil olla veel julgem ja veel loovam. Me peame olema avatud ümbritsevale maailmale, tegema koostööd ning toetama teisi riike ja rahvaid, kes seda hädasti vajavad.
Lisaks kahepoolsele koostööle oma olulisimate partneritega on Eesti olnud väga aktiivne ja konstruktiivne panustaja arvukates rahvusvahelistes organisatsioonides, sh mõistagi ÜRO-s, mis on

reeglitel põhineva maailmakorralduse peamine raamorganisatsioon. Just ÜRO Julgeolekunõukogus tõusetuvad kõik maailma, seega ka Eesti heaolu ja julgeolekut otseselt või kaudselt puudutavad küsimused. Globaalseid küsimusi, olgu nendeks kliima või areng, vaesuse vähendamine või parem ligipääs haridusele, saab kõige paremini lahendada just ÜRO kaudu. Ukraina sündmused – Krimmi illegaalne annekteerimine ja Venemaa agressioon Ida-Ukrainas – on meile veenvalt tõestanud, et kogu Euroopa ja meie lähipiirkonna julgeolek vajab tähelepanu ka globaalsel tasandil. Ma olen veendunud, et Eesti julgeolekuhuvid on enim kaitstud, kui ÜRO Julgeolekunõukogu koosseisu kuulub mõni meie regioonis asuv ning meie omadega sarnaseid väärtushinnanguid ja julgeolekutaju omav riik. Suuresti seetõttu kandideeribki Eesti ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks aastateks 2020 ja 2021. Juba praegu võime öelda, et kandideerimise käigus oleme teinud Eestit suuremaks ja tuntumaks, tutvustades meie huve ja prioriteete maailma kaugeimaiski paigus. Ma tänan siinkohal ka rahvaesindajaid, kes on selles töös osalenud ja sellesse panustanud.

Head kuulajad! Lubage mul nüüd minna kolme olulisima teemavaldkonna juurde, millele soovin täna keskenduda. Need on julgeolek, meie ühine tulevik Euroopas ning meie kodanike kaitse ja ärihuvide edendamine.

Alustan julgeolekust. Olen veendunud, et parim ravim mis tahes julgeolekuohu vastu on meiega samu väärtusi hindavate liitlaste ja partnerite ühtsus. NATO on ja jääb Eesti sõjalise kaitse nurgakiviks ning meie NATO liikmesus ja NATO aluslepingu artikkel 5 on meie vastastele kõige enam mõjuv heidutus. Varssavi tippkohtumise otsuste ellu rakendamine, sh Eestisse, Lätisse, Leetu ning Poola lähetatud liitlasüksuste saabumine on meie julgeolekut märkimisväärselt kindlustanud. Sel aastal valmistume juulis Brüsselis toimuvaks NATO tippkohtumiseks, kus keskendume sellele, kuidas alliansi heidutushoiakut veelgi tugevamaks muuta.

Sama oluline kui NATO sõjaline valmidus on solidaarsus Euroopa Liidus, samuti Euroopa Liidu ja NATO koostöö. Euroopa Liidu globaalstrateegia rõhutab vajadust tugevama Euroopa järele. See on üks Euroopa Liidu kaitsekoostöö tugevdamise suunanäitaja. Aktiivne ja kindel ühine välis- ja julgeolekupoliitika pakub lisavõimalusi julgeolekuohtude ennetamiseks. Eesti eesistumise ajal edukalt ellu kutsutud Euroopa kaitsedimensiooni tugistruktuur PESCO annab võimaluse tugevdada liikmesriikide reaalset kaitsevõimet, optimeerida kulusid, parandada teadlikkust olukorrast ja vajadusel kiirendada üksuste siirmist. Euroopa liitlaste suurem panus parandab mõistagi ka Atlandi-ülest julgeolekut.

Muidugi ei olda Atlandi ookeani eri kallastel mitte kõigis küsimusis alati ühel meelel. Teatud erimeelsust on praegu ja on olnud varem, aga selle pärast ei maksa musta masendusse langeda. Saan kinnitada, et Euroopa suhted USA-ga on endiselt kindlad. Seda kinnitavad ka Ameerika Ühendriikide Euroopa julgeolekut puudutavad otsused ning nende rakendamiseks eraldatavad ressursid. Eesti kahepoolsed suhted USA-ga on samuti head ja kindlad. Mitte kunagi varem ei ole Eesti pinnale astunud nii suur hulk kõrgel tasemel külalisi ookeani tagant kui viimase aasta jooksul. Ühendriikide teadlikkus meie piirkonna strateegilisest olukorrast on viimaste aastate jooksul märgatavalt tõusnud ja koostöö tihenenud. Tugev Atlandi-ülene side on nii eurooplaste kui ka ameeriklaste huvides. Mida tihedamalt suudavad Euroopa ja Ameerika koordineerida oma poliitikat sellistes keerulistes ja tundlikes küsimustes nagu julgeolekuolukord Korea poolsaarel, Iraani tuumaleppe tulevik, Lähis-Ida rahuprotsess või sanktsioonid rahvusvahelise õiguse rikkujate vastu, seda suurem on edu saavutamise tõenäosus. Liitlaste ühtsus on meie tugevus.

Juba aastaid on meie julgeolekule ja demokraatlikule õiguskorrale väljakutseid esitanud ekstremistlikud rühmitused, kes kasutavad oma eesmärkide saavutamiseks terroristlikke vahendeid. Ohud, mis ähvardavad Euroopat lõunasuunalt, ei ole kadunud. Nendega tuleb tegeleda ÜRO, Euroopa Liidu ja NATO koostöös Vahemere kõigil kallastel. Ekstremistlike ideoloogiate levik ja terrorism on pikaajalised ja mitmetahulised julgeolekuohud. Võitlus nendega hõlmab ka sõjalisi aspekte, kuid kestlikud lahendused peavad ulatuma palju kaugemale terrorismi relvastamise, rahastamise või internetis tehtava propaganda tõkestamisest. End Islamiriigiks nimetavalt organisatsioonilt on võimalik tagasi võtta territoorium – ja selles on rahvusvaheline koalitsioon viimasel aastal teinud edusamme –, kuid võitlus ideoloogilisel ja psühholoogilisel tandril ei ole veel kaugeltki lõppenud. Pikas vaates toovad edu eelkõige terrorismi kasvulavaks olevate piirkondade majanduslik areng ning inimeste töö- ja haridusvõimaluste parandamine.

Head kuulajad! Lubage mul nüüd pöörata pilk Euroopa tuleviku suunas. Mõne kuu pärast täitub Eestil 14 aastat Euroopa Liidu liikmena. Millised on olnud need aastad Eestile ja Euroopale? Euroopa ühise

majandusruumi osana on Eesti majanduse maht mitmekordistunud. Euroopa Liidu liikmesriikides õppimine, töötamine ja reisimine on saanud meie igapäevase argielu osaks. Paraku kipume me neid hüvesid tihti unustama, nurisedes bürokraatia ja meile justkui kuskilt väljastpoolt peale surutud poliitiliste valikute üle. Ka meil Eestis on üha enam – tihti kunstlikult ja päevapoliitilistest huvidest ajendatuna – hakatud ennast Euroopa Liidule vastandama, muu hulgas väitega, justkui õõnestaks Euroopa Liidu ühistes otsustes ja poliitikas osalemine meie suveräänsust. Selline retoorika külvab ühiskonnas irratsionaalseid hirme, ent ei paku paraku mingeid konstruktiivseid lahendusi. Seetõttu pean sellist tegevust sügavalt vastutustundetuks.

Mitte ühegi otsuseni Euroopas ei jõuta ilma meie osaluseta. Euroopa Liidu tulevik on rohkem, kui me seda endale teadvustame, meie endi kätes. Eduka eesistumise kogemusega varustatult saame jääda Euroopa Liidu tulevase arengu eestvedajate hulka, tihendades oma koostööd Põhjamaade, Läti, Leedu, Beneluxi riikide, Prantsusmaa, Saksamaa ja ka mitme teise vastutustundlikult tegutseva liikmesriigiga. Neis poliitikavaldkondades, kus liigutakse n-ö mitmel kiirusel, eelistame meie edasi minna üheskoos võimalikult paljudega, hoides ust lahti ka nendele, kes soovivad liituda hiljem.

Et muuta meie liit paremaks ja kodanikele lähedasemaks, et võimaldada liikmesriikide juhtidel pidada sügavamaid poliitilisi debatte, on Euroopa Ülemkogu eesistuja Donald Tusk algatanud nn *Leaders' Agenda* ehk liikmesriikide juhtide kohtumised prioriteetsete teemade aruteluks. Sel aastal peaks toimuma üheksa sellist mitteametlikku arutelu. Aga Euroopa tulevikku ei saa mõistagi kujundada ainult juhid ja teised kõrged ametnikud. Ma loodan, et meid ootab ees ka tõsine arutelu sotsioloogide, majandusteadlaste, mõtlejate, st meie kõigi osalusel. Ma kutsun ka teid kaasa mõtlema ja osalema ka Euroopa Liidu tuleviku aruteludes, et kujundada Euroopa Liit just selliseks, nagu seda vajavad Eesti inimesed.

On oluline hoida inimeste usku Euroopasse. Vabadused on Euroopa Liidu DNA-s, aga nende edendamist tuleb jätkata poliitikasuundadega, mis loovad kodanikele kindlustunnet. Väga tähtis on ka piiride kaitsmine, immigratsiooniga tegelemine, majanduse edendamine, korruptsiooniga võitlemine. Oluline on luua sünergiat erinevate Euroopa Liidu poliitikasuundade vahel, näiteks majandus- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas. Inimeste turvalisuse ja kindlustunde tagamiseks on vajalik sise- ja välisjulgeolekualaste tegevuste koordineeritus. Euroopa riikide majanduslik heaolu ja elatustase on suurel määral seotud kõiki Euroopa Liidu piirkondi hõlmavate ühendustega, mistõttu on olulised ka edukad energia- ja transpordiprojektid.

Tähtis on ka Euroopa Liidu tegutsemisvõime kriisihetkedel. Selle kinnituseks on Euroopa Liidu ühtne positsioon Venemaa Ukraina-vastase agressiooni osas. Euroopa Liit seisab kindlalt Euroopa julgeolekukorralduse aluspõhimõtete eest ja vastustab rahvusvahelise õiguse jõhkrat rikkumist. Ajal, mil Ukraina läheneb 2019. aasta valimistele, tuleb meil koos kõigi teiste Ukraina sõprade ja doonoritega toetada igakülgselt olulisi reforme ja olla samas nõudlik korruptsioonivastase võitluse osas. Just nii toetame kõige paremini Ukraina suveräänsust ja iseotsustusõigust. Mõistagi on meie huvi ja eesmärk aidata kaasa kõigi kuue idapartneri reformidele, pidades eriti silmas kolme assotsieerunud partnerit, see tähendab lisaks Ukrainale ka Gruusiat ja Moldovat. Nende rahvaste Euroopa-püüdlustel on meie täielik toetus. Seda kinnitasime ka novembri lõpus toimunud idapartnerluse tippkohtumisel.

Alanud aastal kujuneb Eesti jaoks oluliseks Euroopa Liidu uue eelarveraamistiku arutelu, kus peab arvesse võtma ühe suure liikmesriigi eelseisvat lahkumist Euroopa Liidust. Sellest tulenevalt võib meie ühine eelarve väheneda. Eesti seisukoht on, et kui me soovime tõhusamat ja teovõimelisemat Euroopat, peame olema ka ise valmis nüüd juba mõnevõrra jõukama liikmesriigina pisut rohkem panustama. Eesti on senini olnud üks suurimaid Euroopa Liidu eelarvest kasu saajaid. Keskmiselt oleme iga sissemakstud euro eest saanud tagasi 3,5 eurot. Netosaajaks jääme me kindlasti ka järgmisel eelarveperioodil. Euroopa Liidu vahendid on oluliselt toetanud meie struktuursete reformide elluviimist, aidanud tagada majanduskasvu ja luua töökohti, arendada taristut ning edendada teadustegevust. Ka järgmise eelarveperioodi võimaliku rahastamise raames on kavandatud mitmeid Eestile prioriteetseid projekte, sh Rail Baltic, elektrivõrgu sünkroniseerimine Euroopa omaga, teadus- ja arendustegevus.

Austatud kuulajad! Järgmisena peatun meie kodanike ja Eesti majandushuvide kaitsmisel maailmas. Viimaste aastate kriisid ja terroriaktid, sh Euroopas, on teravdanud inimeste arusaama võimalikest ohtudest välismaal. Välisministeerium on teinud kõik endast oleneva, et meie inimesed oleks paremini kaitstud ning meie kodanike teadmised reisisihtkohtadest oleksid aja- ja asjakohased. Meie inimestel on võimalik abi saada igas maailma paigas Eesti saatkondadest ja aukonsulitelt, meie partnerite ja Euroopa Liidu esindajatelt. Välisministeerium pakub ööpäevaringset hädaabikõne võimalust ja uuendab

operatiivselt turvalist reisimist puudutavat infot oma kodulehel. Oleme suutnud lahendada kõige keerulisemad konsulaarjuhtumid Iraagis, Indias ja Afganistanis ning seni on meil õnnestunud kõik oma inimesed õnnelikult koju tuua. See on teoks saanud tänu Eesti diplomaatide ja ametnike täielikule pühendumisele, kogemustele ja kannatlikkusele ning mõistagi ka meie liitlaste ja partnerite kaasabile. Sama pühendunud on meie äri- ja majandusdiplomaadid. Ekspordi osatähtsus meie SKT-s on 80%. See on üks kõrgemaid näitajaid nii Euroopa Liidus kui kogu maailmas. Odav tööjõud ja odav tootmine kui meie kunagised konkurentsieelised on kadumas. Samas on Eesti edulugu ja meie globaalsed võimalused – eelkõige e-valitsemise ja IT-teenuste arendaja ja pakkujana – kaugelt suuremad, kui me ise ehk oleme adunud. Ligipääs Euroopa Liidu ühisturule tugeva WTO reeglitel põhineva vabakaubandussüsteemi taustal aitab meil jõuliselt edasi areneda ka uutes tingimustes, kus enamik majanduskasvust maailmas saab teoks väljaspool Euroopa Liitu. Kuna me edasiseks kasvuks vajame avatud majandusena ka globaalset majanduskeskkonda, jätkame jõupingutusi kõigi Eesti oluliste partneritega vabakaubanduslepete sõlmimiseks. Mõned positiivsed näited lähiminevikust: vabakaubandusleping Kanadaga, mis on meil esialgselt ajutiselt jõustatud, samuti lõpusirgele jõudnud läbirääkimised Jaapaniga vabakaubanduslepingu sõlmimiseks.
Meie ärihuvide edendamise võti ei pruugi enam seisneda selles, et teeme kõike rohkem kui seni, suuremas mahus. Pigem toob edu oma nišivõimekuste sihikindel arendamine. Samuti peame ettevõtjate ärihuvidest lähtuvalt suutma paremini kombineerida erinevaid riigi vahendeid ja võimeid eraettevõtete omadega. Majanduslik heaolu ja julgeolek on ühe mündi kaks külge: tegus ja sihikindel äridiplomaatia toetab meie välis- ja julgeolekupoliitikat, turvalise keskkonnaga kaasnev stabiilsus loob eeldused edukaks majandusarenguks. Tihe põimumine ja koostöö, ühised jõupingutused majandushuvide edendamisel erasektoriga ja teiste ametkondadega on sama olulised kui koostöö liitlastega meie julgeoleku kindlustamisel. Ka arengukoostöö seisab kauges perspektiivis just meie inimeste huvide eest. Eesti on kinnitanud soovi panustada aastaks 2030 arengukoostöösse 0,33% SKT-st. Praegu on näitaja napilt alla 0,2%.
Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lubage mul lõpetada Jaan Tõnissoni sõnadega, kes 100 aastat tagasi, juba enne Eesti iseseisvuse väljakuulutamist, kirjutas nõnda: "Tarvilik on isikuid ära tähendada, kelle ülesandeks on väljaspool kodumaad meie rahvusliste huvide kaitseks välja astuda." Nii sai alguse Eesti välispoliitika ja diplomaatia. Tänavu 14. novembril me tähistame toredat tähtpäeva: Välisministeerium on *de jure* ja *de facto* tegutsenud järjepidevalt ei rohkem ega vähem kui sajandi. Välisteenistuse ees seisvad peamised ülesanded on alati olnud kindlustada Eesti riigi suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus. Nagu 100 aastat tagasi, nii töötavad Eesti diplomaadid ka praegu meie iseseisvuse kindlustamise eesliinil. Nad töötavad selle nimel, et me poleks enam kunagi üksi ja et meid võetaks kogu vabas maailmas kui riiki ja ühiskonda, kelle eest ja kelle kaitseks tasub vajadusel tuua ka ülim ohver.
Kui meie edu mõõdupuu üks ots ulatub välismaailma, siis teine ots on kindlalt ankurdatud kodumaa mulda. Välispoliitika ei tööta iseenese jaoks, vaid meie, Eesti inimeste huvides. See on taganud meile edu ajaloo otsustavatel hetkedel ja on ainuvõimalik tee ka edaspidi. Nii nagu riigikaitsesse, tuleb ka välisteenistusse keerulistel aegadel rohkem investeerida. Lõpuks on just diplomaatia kõige tõhusam ja tegelikult ka kõige kuluefektiivsem vahend meie julgeoleku tagamisel. Eesti inimeste julgeolek, majanduslik heaolu ja kindlustunne on ka edaspidi meie välispoliitilise tegevuse peamine ülesanne ja inspiratsiooniallikas.
Tänan tähelepanu eest! Olen valmis vastama teie küsimustele.

10:59 Aseesimees Hanno Pevkur

Austatud välisminister, Riigikogu liikmetel on teile hulganisti küsimusi. Alustab seda küsimuste vooru Peeter Ernits. Palun!

10:59 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Me räägime Euroopa Liidust, aga samas Narva jõe taga algab loodav või juba loodud Euraasia Liit. Euraasia Liidu keskseid momente on vastandumine liberaalsele demokraatiale, kuni sinnani välja, et klassikaline perekonnamudel seatakse kahtluse alla. Kas Eesti Välisministeerium on analüüsinud Euraasia Liidu lähenemist? Kui on, siis kuidas Eesti peaks suhtuma nendesse küsimustesse? Kas liberaalses demokraatias kahtlemine ja riigi suveräänsuse rõhutamine on automaatselt teie meelest Venemaa või Euraasia Liidu huvides tegutsemine?

11:00 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Eesti mõistagi on Euroopa Liidu liige ning osaleb Euroopa ühise välis- ja julgeolekupoliitika väljatöötamises ja elluviimises väga aktiivselt. Euroopa Liidu liikmena oleme ka osa Euroopa ühisest turust ja tolliliidust. Euraasia Liit on ühest küljest tõepoolest majandusühendus, aga teisest küljest seisab see oma juhtriigi Venemaa välispoliitiliste huvide teenistuses. Mis puutub väärtussüsteemidesse, siis kahtlemata see väärtusteljestik, millest oma välispoliitikat kujundades lähtub meie idanaaber Venemaa, on märkimisväärselt erinev sellest, millest Eesti on traditsiooniliselt oma välispoliitikat ja ka sisepoliitikat kujundades lähtunud. Meie lähtume laiemalt nn euroopalikest põhiväärtustest. Seda kinnitavad kindlasti mitmed meie riigisisesed poliitikad, näiteks suhtumine sõnavabadusse, inimõigustesse, vähemuste õigustesse, aga mõistagi ka meie välispoliitiline tegevus. Näiteks on euroopalike väärtushinnangute ja arusaamade kohaselt reeglitepõhise maailmakorra kehtides täiesti vastuvõetamatud sellised rahvusvahelise õiguse rikkumised nagu relva jõul riigipiiride muutmise katsed.

11:02 Aseesimees Hanno Pevkur

Liisa Oviir, palun!

11:02 Liisa Oviir

Aitäh! Hea välisminister! Kõigepealt soovin ma tänada selle väga sisuka ülevaate eest! Aga minu küsimus puudutab väliskaubandust. Riigikogu väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson tegi umbes kuu aega tagasi avalduse, milles ta ütles, et välispoliitika on olnud pikka aega killustunud ja selle tõttu oleks aeg midagi ette võtta. Tema pani ette, et võiks luua väliskaubandusministri koha, mis peaks asuma Välisministeeriumis. Praegu on see portfell teatavasti majandusministeeriumis asuva ettevõtlusministri haldusalas. Milline on Välisministeeriumi ja välisministri seisukoht selles osas?

11:02 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Mõni aasta tagasi, siis kui Taavi Rõivas moodustas oma esimest valitsust, tehti üks oluline muudatus ka valitsuse loomise põhimõtete ja sh Vabariigi Valitsuse seaduse osas. See võimaldas loobuda nn silostamisest ja anda ministritele vastutusvaldkondi, mis ei olnud väga rangelt raamitud olemasolevate ministeeriumihoonetega. Pigemini hakati keskenduma teatud teemavaldkondadele. On selge, et mõned valdkonnad asuvad olemuslikult eri ministeeriumide haldusalade vahel. Välismajanduspoliitika tõepoolest on Eestis teatud mõttes jagatud Välisministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalade vahel. Nii näiteks keskendub välisinvesteeringute Eestisse toomisele ja ka Eesti ettevõtjate välisturgudel ja välisturgudele aitamisele Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Seda muidugi nendes riikides, kuhu tal on välisesindajad lähetatud.
On selge, et väliskaubandus on väga oluline osa välispoliitikast. Kõik Eesti välisteenistused, välisesindused, nii palju kui neid on, on muude ülesannete hulgas kohustatud tegelema ka meie väliskaubandushuvide ja üldse välismajandushuvide esindamisega. Kuna see võimekus on piiratud, kuna meie saatkonnad reeglina ei ole just teab mis arvukalt mehitatud, siis n-ö mitteprioriteetsetes riikides on ühe diplomaadi tööülesannete hulgas nii välismajandusteemad kui ka näiteks konsulaarteemad või muud valdkonnad.
Tegelikult on suurel määral asi ressursis. Välisministeeriumi eelarve maht ilma investeeringuteta ja ilma meie liikmemaksudeta rahvusvahelistes organisatsioonides jääb *ca* 45 miljoni euro piiresse. Kui me lisame siia investeeringud ja liikmemaksud, siis on see umbes 76 miljonit eurot. EAS-i eelarve kokku on üle 200 miljoni euro. Tõsi, suurem osa sellest on loomulikult mõeldud riigisiseseks tegevuseks. Aga see osa, mis puudutab välismajandusega seotud tegevust, on oma mahult võrreldav Välisministeeriumi eelarvega.
On selge, et kõiki välismajanduse seisukohast olulisi tegevusi ei saa Välisministeeriumi käest ära anda. Näiteks võin tuua mitmed funktsioonid, mida saab teostada ainult suhtlemisel riik riigiga või riik ettevõttega. Näiteks hiljutine juhtum, kus Eesti sattus Ukrainas ekslikult maksuparadiiside nimekirja. On selge, et sellist juhtumit peab lahendama riik oma diplomaatilise esinduse, Välisministeeriumi kaudu. Seda EAS-i-taoline organisatsioon olemuslikult teha ei saa.
Kui tahta luua järgmises valitsuses peaministri ettepanekul ja koalitsioonilepingusse kirjutatuna väliskaubandusministri koht Välisministeeriumis, siis kahtlemata on see mõistlik ja mõttekas ainult juhul, kui see ressurss, mida praegu käsutab EAS Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi

haldusalas, tuleb selle ministriga kaasa. Muidu on tegemist suhteliselt tühja ametikohaga. Samas ma möönan, et eksisteerivad päris kaalukad põhjused, miks need välismajanduse, sh investeeringute toomise ja ettevõtete turgudele aitamise jaoks eraldatud ressursid on koos selles rahakotis, kus on ka raha, mis on EAS-il ette nähtud riigisisesteks tegevusteks. Väga paljud meie ettevõtted ei tegutse ainult Eesti või välisturul, vaid tegutsevad nii Eesti turul kui ka ekspordivad. Kahtlemata on tegemist olulisele teemale tähelepanu juhtimisega ja ma olen vägagi valmis selle üle konstruktiivselt kaasa mõtlema, kaasa arvatud selle üle, et arengukoostöö vahendid võiksid olla väliskaubandusega tegeleva ministri hallata ja suunata. Aga kui me vaatame näiteks Eesti arengukoostööd, siis selle mitme prioriteetse sihtriigi kõrval ei keskendu me mitte maailma kõige vaesematele riikidele, vaid keskmiselt arenenud riikidele. See on ka oluline välispoliitika teostamise instrument.

11:08 Aseesimees Hanno Pevkur
Arto Aas, palun!

11:08 Arto Aas
Aitäh! Hea minister, suur tänu selle ülevaate eest! Iseenesest hästi turvaline kõne, võib-olla natukene isegi tuim minu maitse jaoks. Aga ma küsin väärtuste kohta. Te väga ilusti rääkisite liberaaldemokraatlike väärtuste kaitsest – ja siinkohal me mõtted kindlasti kattuvad –, aga ma ei ole kindel, kas see alati ka teie ja valitsuse tegudes väljendub. Pean silmas nimelt Venemaa vastu kehtestatud sanktsioone, lähtuvalt sellest, kuidas Venemaa valitsus käitub: rikub rahvusvahelist õigust, annekteerib naaberriikide alasid jne. Selle vastu on ühiselt kehtestatud sanktsioone, aga ometi läks meie valitsus üliaktiivselt majandusministri juhtimisel neid sanktsioone murdma. Mõtlen muidugi riskantset vaguniäri Venemaal. Miks te lasete sellisel asjal valitsuses juhtuda? Miks te ei ole võtnud väga reljeefseid seisukohti, et Eesti riik ei tohiks oma riigiettevõtte kaudu ajada vaguniäri Venemaal, põhimõtteliselt sanktsioone murdes?

11:09 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Eesti on jäägitult pühendunud Euroopa Liidu ühisele poliitikale, mis puudutab Venemaa vastu kehtestatud sanktsioone. See puudutab kõiki piiravaid meetmeid. Teadupärast on ka seoses Krimmi annekteerimisega ja Ida-Ukrainas toimuvaga kehtestatud päris palju sanktsioonide pakette, olgu isikutevastaseid või ka sektoriaalseid. Seda nimekirja on vastavalt vajadusele perioodiliselt üle vaadatud ja täiendatud, nii et see on elav dokument. Eesti on täiesti kindlalt ja ühemõtteliselt positsioonil, et need piiravad meetmed ja sanktsioonid peavad jätkuma nii kaua, kuni Venemaa jätkab rahvusvahelise õiguse rikkumist, kuni ta ei täida endale võetud kohustusi. Ukraina sündmuste tõttu kehtestatud sanktsioonide puhul on need kohustused Minski lepete täielik täitmine ja loomulikult Krimmi illegaalse anneksiooni lõpetamine. Eesti on olnud ja on edaspidigi väga initsiatiivikas, et anda Krimmi legaalse anneksiooni mittetunnustamisele reaalne sisu. Me teame, et mittetunnustamise poliitika peab olema komplekssem ja minema tunduvalt kaugemale sellest, et lihtsalt rõhutada anneksiooni hukkamõistmist. Nii et ühtegi tegevust, mis läheb vastuollu sanktsioonidega, Eesti ei toeta. Ja loomulikult ei tohi ka Eestis tegutsevad ettevõtted ega üksikisikud neid reegleid rikkuda. See on väga selge põhimõte. Mis puutub ettekande mõningasse tuimusse, siis võib-olla on selle eest vastutav ka see viirus, mis mind on tabanud ja räsinud viimased päevad ja nädalad.

11:11 Aseesimees Hanno Pevkur
Aivar Sõerd, palun!

11:11 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te rõhutasite oma ettekandes arengukoostöö tähtsust. Ilmselgelt on see väga tähtis, aga kui me vaatame valitsuse koostatud tänavust eelarvet, mis on täismahus selle valitsuse eelarve, siis ma ei näe, et siin oleks mingit edasiminekut toimunud. Arengu- ja humanitaarabi on ikkagi 12 miljonit eurot, nagu see oli ka eelmise valitsuse ajal, samuti ei ole arengukoostööga tegelevate organisatsioonide tegevustoetus kasvanud. Lükake ümber, kui need arvud ei ole õiged! Aga ma küsin seda, et kahe nädala pärast, 1. märtsiks te esitate Rahandusministeeriumile

järgmise aasta eelarve taotluse seoses riigi eelarvestrateegia koostamisega. Kas järgmises riigi eelarvestrateegias ja järgmise aasta eelarves on arengukoostöö prioriteete ja kui palju te selleks raha juurde taotlete? Kas me läheneme sellele 0,33%-le SKT-st või kaugeneme?

11:12 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Minu eesmärk on kindlasti sellele arvule läheneda. Ma ei tahaks väga palju kaarte avada, enne kui lähen Rahandusministeeriumiga väga keerulistele eelarveläbirääkimistele, kus Välisministeeriumil on õige mitu olulist prioriteeti seatud. Arengukoostöö ja humanitaarabi osakaal meie eelarves oli 2016. aastal rekordiline: me eraldasime selleks kokku 40,3 miljonit, mis oli 0,19% meie RKT-st. Kahepoolset koostööd tehti 18,3 miljoni eest ja mitmepoolset koostööd 22 miljoni euro eest. 2017. aasta kohta ei ole andmed veel päris täielikud. Aga Välisministeeriumi arengukoostöö ja humanitaarabi eelarve 2017. aastaks oli ligi 12 miljonit eurot, sellest 3,4 miljonit eraldati humanitaarabiks. Tõepoolest, 2018. aasta arengukoostöö ja humanitaarabi eelarve on samas suurusjärgus.
Nüüd, märkimist väärib see, et rändekriisi kõrghetkel, kui ka Eestisse saabus põgenikke, kajastusid teatud kulud, mis seondusid meie kohustuste täitmisega rändekriisi ajal, statistikas arengukoostöö kuludena. Ma ei ütle, et see moonutas seda statistikat, aga andis tegelikult teatud kõrgema näitaja. Kindlasti on kõnealused näitajad erakordselt ambitsioonikad mitte ainult Eesti jaoks, vaid ka teiste Euroopa Liidu riikide jaoks. On vaid üksikuid Euroopa Liidu riike, ka nn vana Euroopa riike, kes küünivad nendele ette pandud lati ehk 0,7%-ni. 2004. aastal liitunud liikmesriikide seas oleme me üsna tipu lähedal. Nii et võrdluses oma kaasteelistega ei peakski me häbenema, aga pikas vaates ei ole see kindlasti mingisugune vabandus, kui me omaenda võetud kohustusi ei täida. Minu eesmärk on nii tänavustel eelarveläbirääkimistel kui ka pikas vaates, riigi eelarvestrateegias see, et me ei jääks oma eesmärgist üha kaugemale.

11:15 Aseesimees Hanno Pevkur

Järgmisena küsib Andres Herkel. Palun!

11:15 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud välisminister! Üks teema, mis meil aastaid on ringelnud – aeg-ajalt käsitleme seda ka siin –, on Nord Stream 2 ja sellega seotud energiajulgeolek ning vaidlused Euroopa tasandil. Tänase välispoliitika aruteluga peaaegu sünkroonis on ilmunud ka välisluureameti aastaraamat ja me leidsime sealt ühe huvitava lause: "Kuigi Eesti vastuseisuga NS2 rajamisele on Gazprom arvestanud, loodetakse siiski, et see ei ilmne ühisavalduste ega muude avalike seisukohavõttudena." Härra minister, ma pakun teile avalikku seisukohavõttu selles küsimuses.

11:16 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Eesti on olnud ja on edaspidigi jätkuvalt Nord Stream 2 suhtes kriitiline. Esmajoones põhjusel, et kui Euroopa ühine energiapoliitika ühe oma eesmärgina sätestab selle, et vähendada sõltuvust üksikutest tarnijatest ja diversifitseerida energiatarnijaid ja ka tarnekanaleid, siis meie arusaama kohaselt Nord Stream 2 ei pruugi nende põhimõtetega päriselt kooskõlas olla.
Teine küsimus, mille üle on Euroopa tasemel vaieldud, on, kas Nord Stream 2 puhul on tegu üksnes puhtalt majandusliku projektiga. Kindlasti me näeme selle projekti puhul ka poliitilisi niite ja poliitilist tausta. On väga keeruline pidada seda projekti üksnes majanduslikku tasuvust ja majanduslikku kasu taotlevaks kavaks. Kindlasti on sellel ka geopoliitiline mõõde, mida tuleb arvesse võtta. Ja siin ma üksnes ei peaks silmas Euroopa Liidu liikmesriikide energiavarustuskindluse aspekti, vaid ka Euroopa Liidu partnerite, sh meie oluliste idapartnerite energia- ja majandusjulgeoleku aspekte. Ja loomulikult on ka terve hulk juriidilisi probleeme, mille üle Euroopa tasemel on vaieldud ja tõenäoliselt tuleb edaspidigi vaielda. Näiteks see, kas ja kui, siis mil moel Euroopa Liidu õiguslikud regulatsioonid käivad ka trassi merealuse osa kohta. See õiguslik analüüs on kindlasti erakordselt vajalik.

11:18 Aseesimees Hanno Pevkur

Anne Sulling, palun!

11:18 Anne Sulling

Hea eesistuja! Hea välisminister! OECD märkis oma hiljutises ülevaates, et Eesti ettevõtted ei ole kuigi edukad innovaatiliste toodete turule toomisel. Lisaks vajalikule infrastruktuurile ja rahastusinstrumentidele mängib innovatsiooni edendamisel olulist rolli rahvusvaheline suhtlus ja koostöö. Kas teie hinnangul võiks Eesti välisteenistusse luua innovatsiooni valdkonnas rahvusvahelise suhtluse edendamise eest vastutava inimese ametikoha?

11:18 Välisminister Sven Mikser

Ma arvan, et üks ametikoht ilmselt ei ole see võluvits. Aga teema, millele te tähelepanu juhite, on kindlasti oluline. Meie ekspordivõime on väga tugevas seoses sellega, kuivõrd innovaatiline on see toode või teenus, mida me soovime eksportida. Ses mõttes on sellele teemavaldkonnale keskendumine erakordselt oluline.
Ma ütlesin ühes oma vastuses, kui suur on meie ettevõtete välisturgudele aitamiseks eraldatava ressursi maht EAS-is. Selle ressursi maht on võrreldav Välisministeeriumi kogu eelarvega. Eks me peame ka n-ö prioriteetsete välisturgude puhul hoolega kaaluma, kuidas seda ressurssi, mis on kahe ministeeriumi haldusalade vahel jagatud, kõige paremini koordineerida ja fokuseerida. Me olemegi ka selles valitsuses selles suunas samme astunud. Valitsuse majandusarengu komisjon töötab muu hulgas ka nende teemade kallal. Kahtlemata on innovatsiooni toetamine väga suurel määral ka riigisisene tegevus, aga mõistagi on see ka meie šanss välisturgudel edu saavutamiseks.

11:20 Aseesimees Hanno Pevkur

Rein Randver, palun!

11:20 Rein Randver

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud välisminister, ka mina tänan selle välispoliitiliste suundumuste ülevaate eest, see oli väga hea ettekanne! Minu küsimus puudutab seda, et me näeme Eesti Vabariigi välissuhtluses kohta ka kohalikel omavalitsustel. Üle Eesti on käinud haldusterritoriaalne reform. Väidetakse, et kohalikud omavalitsused on nüüd võimekamad, paljud väikesed omavalitsused on ühte koondunud, ja seda ka välissuhtluse valdkonnas. Mis rolli te näete kohalikel kogukondadel ja kohalikel omavalitsustel välissuhtluses?

11:21 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Kindlasti on piiriülene koostöö ja muud partnerlussuhted omavalitsustega meie partnerriikides igati tervitatavad. Sellisel koostööl on palju aspekte. Osa neist toetavad ka Euroopa Liidu poliitikad ja instrumendid. Riigi kui terviku välissuhtlus on muidugi riigi keskvalitsuse funktsioon, aga mõistagi on meie välisesindused valmis pakkuma tuge ja abi ka omavalitsustele nende sidemete hoidmisel, edendamisel ja suhtlusvõimaluste leidmisel, et toetada just nimelt kohalikku elu ja aidata kogukondi.

11:22 Aseesimees Hanno Pevkur

Krista Aru, palun!

11:22 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud välisminister! Eestile on alati, läbi aastakümnete olnud oluline Venemaal elavate soome-ugri rahvaste identiteedi säilimine, nende kultuuri areng ja kõik see, mis võiks neid rahvaid aidata. Millised olid eelmisel aastal Välisministeeriumi arvates Eestis suuremad saavutused selles vallas? Mida Eesti tegi Venemaal elavate soome-ugri rahvaste heaks ja kuidas see teie arvates tulevikus võiks jätkuda?

11:23 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Loomulikult on Eesti jaoks erakordselt oluline meie hõimurahvaid toetada. On ju teada, et mitmed meie hõimurahvad on kahanevad rahvad ja nende keelte kõnelejate arv väheneb kiiresti. Eesti tegutseb selles valdkonnas nii aktiivselt, kui see vähegi võimalik on. Osalt sõltub see aga sellest, mil määral aktsepteerib seda tegevust Venemaa, Vene valitsus. Paljusid riiklikke ja mittetulundusorganisatsioone, kes soovivad Venemaa territooriumil teha kultuurikoostööd või muud sellist koostööd, mida me teeme hõimurahvaste toetamiseks, peetakse n-ö välisagentideks, kelle huvid

ei lange kokku asukohariigi poliitiliste huvidega. See tekitab teatud probleeme. Aga Eesti on toetanud ja jääb edaspidigi toetama oma hõimurahvaid niivõrd, kuivõrd see on meie võimuses. Loomulikult on Eesti aktiivne nii ÜRO organisatsioonides kui teistes rahvusvahelistes organisatsioonides, tegutsedes laiemalt põlisrahvaste agenda edendajana. Mul oli ka endal hea meel osaleda New Yorgis ühel kõrgetasemelisel arutelul ÜRO Peaassamblee avanädala raames. Niisuguseid foorumeid toetab Eesti aktiivselt ja veab ka eest, kui see võimalik on.

11:25 Aseesimees Hanno Pevkur
Taavi Rõivas, palun!

11:25 Taavi Rõivas
Aitäh! Hea Sven! Olles koos töötanud nii Välisministeeriumi ametnike kui ka isiklikult sinuga, olen ma kindel, et te teete oma tööd hästi. Ma loodan, et Ratase poolt ametisse astumisel suurejooneliselt välja lubatud lisaraha ka päriselt kohale jõuab ja võimaldab teil oma tööd veelgi paremini teha. Mu küsimus on aga ajendatud valitsuse juhtpartei prominentsete tegelaste väljaütlemistest. Ainuüksi viimase 48 tunni jooksul oleme pidanud taas kuulma Keskerakonna Euroopa esipoliitiku Yana Toomi avaldust, et meie Venemaa poliitika peaks diametraalselt muutuma ehk me peaksime olema oluliselt alandlikumad ja lipitsevamad. Nüüd on Jüri Ratase nõunik proua Kulbok-Lattik öelnud, et neoliberaalse turumajanduse nähtamatu käesurve pole olnud vähem totaalne kui mis tahes ideoloogiline kontroll. Kuidas teile tundub, kas see on Keskerakonna ametlikuks liiniks saanud või lihtsalt peaminister ei kontrolli seda, mida tema lähimad kaasvõitlejad ütlevad?

11:26 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Seda, milline on peaministri kontroll oma erakonna liikmete või teda nõustavate inimeste väljaütlemiste üle, peate kindlasti küsima peaministrilt. Mina ei ole Yana Toomi, Euroopa Parlamendi ja Keskerakonna liiget, kunagi näinud selle valitsuskoalitsiooni liikmena. Kindlasti suur osa sellest, mida ta on oma avalikes esinemistes välispoliitilistel teemadel välja öelnud või ka korda saatnud, ei lähe vähimalgi määral kokku selle valitsuse välispoliitikaga. See, mida on Eestit esindades öelnud ja ka teinud peaminister Ratas, on väga hästi haakunud kõige sellega, mida teie omal ajal peaministrina tegite ja ütlesite. Peaminister Ratas on väga jõuliselt seisnud Eesti huvide eest kõigis olulistes valdkondades, julgeolekust majanduseni. Seda, kas see, et ta oma erakonna teatud siseprobleemide lahendamise on lükanud edasi või kanaliseerinud kuhugi Eesti poliitikast väljapoole, võib tulevikus hakata kuidagi poliitikat mõjutama, on minul väga raske prognoosida. Kui see peaks niimoodi juhtuma, on see loomulikult tõsine probleem, aga täna ma ei näe sellest ühtegi märki. Ja minu koostöö peaministriga on Eesti välispoliitiliste eesmärkide teostamisel olnud väga hea.

11:27 Aseesimees Hanno Pevkur
Oudekki Loone, palun!

11:27 Oudekki Loone
Aitäh! USA otsustas hiljuti tunnustada Jeruusalemma Iisraeli pealinnana enne, kui kohapeal olevad inimesed olid leidnud pooli rahuldava kokkuleppe. Ja loomulikult Eesti taunis ÜRO-s seda rahvusvahelise õigusega täiesti vastu olevat otsust. Seda taunisid ka paljud meie NATO-liitlased: Saksamaa, Prantsusmaa, Ühendkuningriik. Sellegipoolest on USA niisugune valik andnud rahuprotsessile tugeva hoobi ja halvendanud ka tema enda võimalusi soovitada mingit mõlemale poolele sobivat lahendust. Härra minister, millised peaksid teie arvates olema Eesti ja Euroopa Liidu edasised sammud, et Iisraeli ja Palestiina vaheline rahumeelne kooseksistents siiski saavutada? Ja kuidas saaksime meie Euroopa Liiduna nendes läbirääkimistes olulisemat rolli mängida?

11:28 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Eesti positsioon ja ka Euroopa Liidu valdav seisukoht on olnud järjepidev ja selge. See on positsioon, et ainus kestlik lahendus Lähis-Ida konfliktile ehk siis Iisraeli-Palestiina konfliktile on kahe riigi lahendus. Kahe riigi lahendus aga saab teostuda kestlikul moel ainult kahepoolsetel otseläbirääkimistel Iisraeli ja palestiinlaste vahel. Nende kahepoolsete läbirääkimiste käigus tuleb

lahendada ka kõik n-ö lõppstaatuse küsimused, sh ka Jeruusalemma staatuse küsimus. Teadupärast on osa Jeruusalemma linnast rahvusvahelise õiguse seisukohalt nagu ka Jordani Läänekallas ja Gaza sektor okupeeritud territoorium.
Samas on selge, et selliseid läbirääkimisi, ehkki need peavad toimuma otse Iisraeli ja palestiinlaste vahel, peab toetama rahvusvaheline kogukond. Euroopa Liit ei ole pürginud ja minu arusaama järgi ka ei kavatse pürgida liidrirollile selles rahvusvahelise kogukonna vahendustegevuses või eestvedamises. Valitseb laialdane konsensus, et seda liidrirolli saab mängida eeskätt USA. See loomulikult eeldab Ameerika Ühendriikide valitsuselt tervikliku rahuplaani esitamist. Siin peab olema rahuplaan, mis leiab osapoolte aktsepti vähemalt stardiplatvormina, ja see peab ka leidma toetust regioonina araabia naabritelt. Tõepoolest võib öelda, et mis tahes ühepoolsed sammud, mis ei ole osa sellisest terviklikust rahuinitsiatiivist, ei saa rahuprotsessi edasi viia.
On päris huvitav olnud jälgida Ameerika Ühendriikide presidendi väljaütlemisi viimastel päevadel. Ta on tegelikult end oluliselt – no kui mitte oluliselt, siis märkimisväärselt – vaoshoitumalt väljendanud ja võib-olla isegi teatud mõttes lähenenud Euroopa Liidu positsioonile. Samas väljendas ta ühes intervjuus muret, et talle tundub, et ei palestiinlased ega ka Iisrael ei pruugi üleüldse olla pühendunud rahu saavutamisele. Ja veel ütles ta sellessamas intervjuus, et Jeruusalemma kui Iisraeli pealinna täpsed piirid peavad selguma ikkagi nendel läbirääkimistel kahe poole vahel, mis justkui pole väga kaugel. Kui natukene sellest põhimõttest edasi mõelda, siis kahe riigi lahenduse korral, mis küll täna ei tundu immanentne ega lähitulevikus realistlik, võiks Jeruusalemm olla mõlema riigi pealinn.
Loomulikult neid lõppstaatuse küsimusi, mis on vaja lahendada, on ka teisi. Muu hulgas on rahuprotsessi suur pidur jätkuv asundustegevus Palestiina aladel. Absoluutselt loomulikult on selleks ka Palestiina rühmituste toimepandavad raketirünnakud ja terroriaktid. On selge, et Iisraeli õigus ennast ja oma kodanikke kaitsta on täiesti legitiimne, ja seda toetab ka Eesti ja ülejäänud maailma demokraatlik rahvusvaheline kogukond.
Nii et selleks, et need kahepoolsed läbirääkimised oleksid edukad, peab kindlasti olema esiteks mõlemapoolne valmidus nendel teemadel omavahel läbi rääkida. Teiseks eeldab see rahvusvahelise kogukonna aktiivset vahendustegevust, lähtudes terviklikust rahuplaanist. Ja loomulikult eeldab lahendusteni jõudmine ka kompromissivalmidust olulistes küsimustes. Selles ühes rahvusvahelise julgeoleku kõige pikemat aega väldanud konfliktis, mis ei mõjuta üksnes seda regiooni, vaid vahetult ka globaalset julgeolekut, on olnud päris palju selliseid võltskoidikuid ja lootusrikkaid momente, aga tänasel päeval paraku tundub, et rahuprotsess on jooksnud päris suurel määral ummikusse.

11:33 Aseesimees Hanno Pevkur
Helmut Hallemaa, palun!

11:33 Helmut Hallemaa
Aitäh, eesistuja! Hea minister, tänan minagi sind selle põhjaliku välispoliitika analüüsi ja kokkuvõtte eest! Aga mu küsimus tuleb sulle kui ühele Euroopa Liidu ja NATO liikmesriigi välispoliitika põhisuunajale. Küsimus on suunatud lõunasse ja itta. Sa rääkisid oma ettekandes Euroopa Liidu kahest naabrist erinevalt: Venemaast oli palju juttu, aga lõunapoolse naabri, suure Türgi riigi kohta ei öelnud sõnagi. Türgi aga on NATO-s sõjaliselt jõult ja ka rahvaarvult teine riik. Praegu need kaks suurt riiki teevad koostööd, sh ka relvastuse osas. Mu küsimus ongi, kuidas sellesse suhtuda. Kas see koostöö ei peaks meid murelikuks tegema? Ja teiseks: mis väärtushinnangutest tulenevalt me neid kahte riiki, kus demokraatia areng on olnud väga sarnane, nii erinevalt hindame? Kas see tuleneb eeskätt pragmaatilistest kaalutlustest?

11:34 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Kõigepealt, eks need suured riigid eemalt vaadates tunduvad võib-olla sarnasemad, kui nad tegelikult on. Türgi on tõepoolest meie jaoks väga oluline NATO-liitlane, ka on ta praegu Euroopa Liidu kandidaatriik. Samas me teame, et Euroopa Liidu ja Türgi suhetes ei ole viimane aasta just kõige helgem aeg olnud. Läbirääkimised Türgi ühinemiseks Euroopa Liiduga on sisuliselt seiskunud. Siiski on Türgi kandidaatriigi staatuses. Euroopa Liitu seob Türgiga ka mõlemale poolele erakordselt oluline rändelepe, millega Euroopa Liit toetab kõike seda, mida Türgi teeb, et oma territooriumil võõrustada miljoneid kriisikolletest pagenud inimesi.
Eelseisval kevadel toimub Euroopa Liidu laienemispoliitika seisukohast oluline sündmus: Euroopa

Komisjon avaldab järjekordse raporti kandidaatriikide kohta. Euroopa Liidul on praegu viis kandidaatriiki, neli neist Lääne-Balkanil. Kahega neist toimuvad ka läbirääkimised, kaks alles ootavad kõneluste alustamist, ja viies on Türgi. See raport eeldatavasti annab hinnangu Türgi vastavuse kohta, muu hulgas Kopenhaageni kriteeriumidele. Kui antav hinnang peaks olema negatiivne, siis seisab Euroopa Liidu liikmesriikide ees keeruline küsimus, kuidas selles olukorras Türgi läbirääkimiste protsessile vaadata. Ma ei tahaks praegu selle üle ennetavalt spekuleerida. Aasta algus on näidanud teatud positiivseid märke.
Mis puutub julgeolekusse, siis kahtlemata on relvastuse soetamine Venemaalt NATO liikmesriigi poolt asi, mille suhtes me peame olema vähemasti ettevaatlikud ja tähelepanelikud. Teisest küljest, kui me vaatame Türgi julgeolekupoliitilisi tegevusi ja prioriteete, siis just äsja alustas Türgi uut sõjalist operatsiooni Süürias. Tegelikult me näeme sellist teatud poliitilist pingestumist kahe kõige suurema ja kõige olulisema NATO liikme, Ameerika Ühendriikide ja Türgi vahel. Nende prioriteedid, nende liitlased, toetajad ja vastased Süüria konfliktis ei lange sugugi kokku. Ma küll soovin Euroopa Liidu ja Türgi suhetele parimat, muu hulgas ka rändeleppe tuleviku valguses, aga ma ei julge olla ülearu optimistlik, et Euroopa Liidu ja Türgi lähenemine võiks lähiajal saada sisse mingisuguse täiesti uue käigu.

11:38 Aseesimees Hanno Pevkur
Külliki Kübarsepp, palun!

11:38 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Üks võimalus mõjutada liberaalset demokraatiat mittetunnustavaid riike on anda majanduslike sanktsioonide kaudu teada, et nende väärtushinnangud pole õiged. Samas on mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, ka parlamentaarsed assambleed koostanud raporteid ja võtnud vastu resolutsioone Venemaa, Valgevene ja teiste tegevuse kohta. Valitseb aga väikene peataolek, sest nendest raportitest ega resolutsioonidest ei ole suurt tolku, midagi ei kavatsetagi ette võtta. Kas teie olete analoogsete aruteludega lähiajal kokku puutunud? Mina kogesin seda NB8 ehk Põhja- ja Baltimaade koostöö kogus, kus Baltimaad on väga selgelt seisukohal, et resolutsioone tuleks täita, aga teised on natukene kõhkleval seisukohal. Aitäh!

11:39 Välisminister Sven Mikser
Kahtlemata tuleb kõiki otsuseid, mis on vastu võetud piiravate meetmete ehk sanktsioonide kohta, ka vankumatult täita. See on igasuguse sanktsioonipoliitika mõte. Euroopa Liit on kehtestanud erinevaid sanktsioone kümnete riikide suhtes. Neid otsuseid ja nende muutmisi on sadu. Sanktsioone tuleb praktiliselt iga kuu juurde, neid vaadatakse üle ja muudetakse. Kahtlemata oleme näinud ka katseid sanktsioonidest mööda hiilida või neid ignoreerida. On ka ette tulnud, et üksikisikud, ettevõtted või organisatsioonid ei täida sanktsioone, kuna nad lihtsalt ei tea täpselt nende sisu ja satuvad sanktsioonide mõttega vastuollu puhtast teadmatusest. Samas oleme kummalisel moel näinud ka vastupidist tendentsi: riigiga, kelle suhtes on kehtestatud piiravad meetmed, ollakse liiga ettevaatlikud. Näiteks ettevõtjad hoiduvad ka nendest tegevustest, mis on täiesti seaduslikud. Inglise keeles öeldakse selle kohta *overcompliance*. Eesti tegi seda probleemi teadvustades meie eesistumise ajal ühe e-riigile kohase innovatiivse lahenduse, mille haldamise me oleme nüüd Euroopa Komisjonile üle andnud. See on nn sanktsioonikaart, mis reaalajas kajastab kõiki Euroopa Liidu kehtestatud piiravaid meetmeid eri valdkondades eri riikide suhtes. Nii on võimalik hankida väga täpset aja- ja asjakohast informatsiooni nii ministeeriumidel ja muudel riigiasutustel kui ka eraettevõtjatel. Nii et sanktsioonide täitmine on kahtlemata ülimalt vajalik.
Kuidas täidetakse muid organisatsioonide resolutsioone, näiteks parlamentaarsete assambleede omi? Nende asjade järelevalve peaks olema nende organisatsioonide endi käes, aga samamoodi on sealgi vajalikud mehhanismid, mida kasutades reageerida nende ignoreerimisele või rikkumisele.

11:42 Aseesimees Hanno Pevkur
Jürgen Ligi, palun!

11:42 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra välisminister! Meil pole olnud suuri eriarvamusi välispoliitiliste seisukohtade suhtes, küll aga olen ma alati igatsenud, et meie välispoliitika oleks nähtavam ja kuuldavam. Mind üllatas teie vastustes kompromissitu toetusavaldus peaministrile pärast seda, kui me oleme siin omavahel avaldanud kahetsust selle üle, mis juhtus Balti peaministrite kohtumisel, kus valitsus teie äraolekul muutis resolutsiooni teksti. Ma küsingi, kas välisministri häält on ikka kuulda olnud. Näiteks vaguniäri Venemaal aitab mööda hiilida finantssanktsioonidest ja meie strateegilised kommunikatsiooniplaanid ei ole usutavad, kui samal ajal peaministri partei toidab Vene propagandakanalit. Kas välisminister on sellest valitsuses või meie valitsuse liikmetega rääkida saanud?

11:43 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Absoluutselt! Välisminister räägib vajadusel kõigil teemadel nii valitsuse istungil kui ka loomulikult peaministriga otse ja omavahel. Te viitasite Balti peaministrite ühisavalduse kollektiivsele draftimisele kabinetiistungil. Midagi sellist ei ole juhtunud. Kui te soovite valitsust kritiseerida, siis peate minema tagasi üle-eelmise aasta lõppu ja sellele juhtumile viitama. Aga see kindlasti näitab, et me oleme igati õppimis- ja arenemisvõimelised ning teeme järeldused ka näpuvigadest – isegi nendest vigadest, mis ei ole suured ja traagilised – ja väldime neid tulevikus. Eesti välispoliitika ja julgeolekupoliitika, sh Venemaa-poliitika, on märkimisväärselt järjepidevad. Katsed kujutada mingisugust radikaalset murrangut või muutust selles osas seoses valitsuse vahetumisega on alusetud – see ei vasta tegelikkusele, ei vasta faktidele. Sellised väited kindlasti teenivad rohkem teatud sisepoliitilisi eesmärke, kui väljendavad siirast muret Eesti välispoliitika pärast.

11:45 Aseesimees Hanno Pevkur

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

11:45 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea aseesimees! Austatud välisminister! Riikide enda poliitilised suunad, sisemiselt tehtavad otsused ei ole enam ammu lahutatavad välispoliitikast, riigi välispoliitilisest kuvandist. Me oleme viimastel aastatel õige mitmel korral näinud, kuidas just nimelt sisemised arengud ja otsused mõjutavad riigi kuvandit kaugele väljapoole riigi piire. Me mõlemad olime eelmisel nädalal Poolas, kelle riigisisesed otsused on toonud kaasa väga terava ja minu isiklikul hinnangul mitte kõige paremini läbi kaalutud reaktsiooni Euroopa Komisjonilt, kes on ähvardanud Poolat Euroopa Liidus hääleõiguse äravõtmisega. Ma tean, et Eesti lõplik positsioon selles küsimuses on veel kujundamata, aga ma palun siiski, et te pisut avaksite Eesti seisukohta küsimuses, mis puudutab Poolalt hääleõiguse äravõtmise ümber käivat arutelu.

11:46 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! See arutelu on praegu selles faasis, et Euroopa Komisjon on esitanud oma põhjendatud arvamuse teatud reformide kohta ja kohtureformi puudutavate seaduste kohta, mis Poolas on vastu võetud ja mis kokkuvõetuna tõstatavad küsimuse, kas Poola täidab Euroopa ees oma kohustusi õigusriikluse valdkonnas. See Euroopa Komisjoni arvamus on esitatud liikmesriikidele, kes esmalt üldasjade nõukogu formaadis peaksid selle suhtes oma seisukoha kujundama. Loomulikult on enne selle seisukoha kujundamist oluline saada Poolalt kommentaarid ja vastuväited, üldse selgitused. Käisin tõepoolest eelmise nädala lõpus Poolas, kohtusin oma vastse Poola kolleegi Jacek Czaputowicziga, vestlesin temaga lisaks kahepoolsetele suhetele mõistagi ka õigusriikluse ja artikkel 7 teemadel päris pikalt, ja seda nii delegatsiooni tasemel kui nelja silma all. Poola koostab praegu lisaks oma vastustele nn valget raamatut, kus võrreldakse Poola uute seaduste jõustumise järgset kohtusüsteemi, kohtunike nimetamise korda ja kohtu sõltumatuse tagamist sellekohaste regulatsioonidega mujal Euroopa Liidu liikmesriikides. Eeldatavasti väidetakse, et Poola süsteem ei erine märkimisväärselt mõnes teises Euroopa Liidu riigis kehtivast korrast.
Eesti kindlasti peab oluliseks, nagu ma ütlesin eile ka väliskomisjonis, õigusriikluse põhimõtete vankumatut järgimist kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. See on üks Euroopa Liidu toimimise aluseid. Samas on kindlasti väga vaja, et tekkinud pinge lahendataks dialoogis Euroopa Komisjoni ja Poola ning teisest küljest ka ülejäänud liikmesriikide ja Poola vahel.
Me kindlasti ei soovi näha, et Euroopa Liidust saaks organisatsioon, mille üks tegutsemisvorm on

omaenda liikmete sanktsioneerimine või karistamine. See annaks Euroopa Liidu tulevikule päris suure hoobi. Need tulevikuarutelud praegu käivad. Kui me jõuaksime selleni, et Euroopa Liit teatud häälteenamusega või lausa konsensusega sanktsioneeriks ühte oma liikmesriiki, siis loomulikult see ei oleks positiivne lahendus.
Teisest küljest me ei soovi üldasjade nõukogus ka sellist hääletust, mis taas jagaks Euroopa justkui vanadeks ja uuteks liikmesriikideks, tekitaks mingisugused eraldusjooned Kesk- ja Ida-Euroopa ning Lääne- ja Lõuna-Euroopa vahele. Sellisel joonte tõmbamisel, isegi kui selle tulemuseks on komisjoni ettepaneku mahahääletamine, oleks minu arvates väga negatiivsed tagajärjed näiteks Euroopa Liidu eelarvevaidlustele ja ka aruteludele tulevase laienemise üle. Ei ole mõtet salata, et teatud pettumust vanade liikmesriikide pealinnades on. Sellel on kindlasti mõju ka nendes pealinnades tehtavatele otsustele, mis puudutavad näiteks partnerluspoliitikat ja laienemispoliitikat.
Nii et meie soov kindlasti on – ja ma arvan, et seda soovi jagavad mitmed pealinnad mitte üksnes siin meie lähiregioonis, Balti riikides või mujal Kesk- ja Ida-Euroopas, vaid tegelikult ka Lääne-Euroopas –, et komisjon ja Poola räägiksid läbi ning leiaksid lahenduse, mis aitaks seda küsimust ka mõnevõrra depolitiseerida. Mul on väga hea meel, et Poola uus peaminister ja ka uus välisminister on olnud altimad seda dialoogi komisjoniga pidama. Kindlasti on see avanud teatud uued võimalused, nii et me ei pea jõudma sellesse faasi, kus tuleb hakata eriarvamusi klaarima hääletuste teel või veelgi hullem, mingite sanktsioonide rakendamise teel.

11:51 Aseesimees Hanno Pevkur
Urve Tiidus, palun!

11:51 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Te pühendasite oma ettekandes terve lehekülje Eesti ja Euroopa Liidu teemadele – mis on ka arusaadav – ja Euroopa Liidu tulevik on kõikide poliitikute agendas vähemal või suuremal määral kogu aeg suure tähelepanu all. Kuidas te hindate jõudude tasakaalu Euroopa Liidus suurte riikide, nagu Prantsusmaa ja Saksamaa, oluliste Euroopa Liidu institutsioonide ja väiksemate partnerriikide vahel? Mõnevõrra see küsimus jätkab teie eelmise vastuse teemat, aga küsin siiski. Kui te tahate nüüd olla konkreetsem, siis palun öelge, mis on tulevikku silmas pidades Eesti kõige tähtsam sõnum kogu liidule, kui just nagu see mitmekiiruseline Euroopa Liit tundub hoogu juurde saavat.

11:51 Välisminister Sven Mikser
Eesti on selles algavas debatis, kus muu hulgas arutatakse ka institutsioonide tulevikku, päris aktiivne. Näiteks see debatt, mis muude põhjuste hulgas johtub ka Brexiti hääletuse tulemusest ja brittide lahkumisest, jõuab selliste detailideni nagu Euroopa Parlamendi järgmise kooseisu kohtade jaotus riikide vahel, võimalikud üleeuroopalise valimisnimekirja n-ö tippkandidaadid, sh kandidaadid, kelle seast peaks valitama Euroopa Komisjoni president, jne. Me kindlasti tahame, et see debatt lõppeks tulemusega, mis ei süvendaks teatud hulga Euroopa Liidu kodanike – ja neid ei ole vähe – arvamust, et Euroopa Liit on inimestest kauge ühendus ja kõik otsused langetatakse ilma, et inimestel oleks vahetult võimalus nendes kaasa rääkida. Eesti-suuruse liikmesriigi jaoks on kindlasti valitsustevahelise koostöö formaat see, millele meie inimesed on – ütlen seda täie austusega Euroopa Parlamendi vastu – kõige lähemal. Me peame arvestama, et Euroopa Parlamendi enam kui 700 liikme hulgas on Eesti delegaate praegu kuus, võib-olla järgmises koosseisus seitse. Valitsustevahelises koostöös Euroopa Liidu Nõukogu ja ülemkogu tasandil oleme laua taga ühena 27-st – tulevikus on liikmeid vahest natuke rohkem. See on see formaat, kus me suudame oma spetsiifilisi huve kõige paremini esindada ja kaitsta. Kindlasti me ei taha selliseid formaate, mille kohaselt langetatakse otsuseid tulevaste Euroopa Liidu tippjuhtide, näiteks komisjoni presidendi, nõukogu alalise eesistuja ja muude tippametnike üle Eesti käeulatusest päriselt väljas. Nendest põhimõtetest me suurel määral selles institutsionaalses arutelus praegu lähtume.

11:54 Aseesimees Hanno Pevkur
Marianne Mikko, palun!

11:54 Marianne Mikko

Suur tänu! 13 aastat tagasi pani Eesti lauale soovi, et tahaks olla ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaline liige aastatel 2020 ja 2021. Milline on sinu suhtumine, välisminister Sven Mikser, sellesse? Mil määral on see eesmärk teostatav ja mida peaks veel lisaks tegema presidendi loodud ÜRO Julgeolekunõukogu kampaaniatiimi tegevusele – ikka selleks, et saada vähemalt 2/3 ÜRO liikmeskonna häältest ehk 129 häält? Mida sa soovitaksid?

11:55 Välisminister Sven Mikser

Eesti on rahvusvahelise kogukonna täieõiguslik liige. Julgeolekunõukogus on viis vetoõigusega alalist liiget ja kümme kaheaastaseks perioodiks valitavat mittealalist liiget. Väga paljud maailma riigid on aegade jooksul alates ÜRO loomisest julgeolekunõukokku ka mittealaliste liikmetena kuulunud, valituks osutunud, mõned päris mitmel korral. Nii et kahtlemata on see saavutatav. Kui me ei usuks, et see on saavutatav ja realistlik, siis me kindlasti ei oleks sellega alates 2005. aastast tegelenud. Me teeme seda kampaaniat aktiivselt ja see kindlasti kulgeb kiirenevas tempos kuni valimiseni, mis toimub järgmise aasta suvel. Seda kampaaniat me teeme nii pealinnades, nii New Yorgis ÜRO peakorteris kui teistes ÜRO organisatsioonides. Me teeme seda ka kindlasti regionaalsete organisatsioonide kaudu. Jaanuari lõpus ma külastasin teist korda Addis Abebat, et kohtuda oma Aafrika kolleegidega, kes pidasid seal välisministrite kohtumist, mis eelnes Aafrika Liidu tippkohtumisele.
Tean, et ka mitmed Riigikogu liikmed on viimastel kuudel aktiivselt külastanud meile mitte kõige lähemaid ja traditsiooniliselt võib-olla mitte kõige olulisemaid majandus- ja turismisihtkohti ning ka Eesti julgeolekupartneritest maid, samuti riike, kellel on tegelikult meiega sarnased vaated või sarnased prioriteedid näiteks kliimapoliitikas, ookeanide kaitse poliitikas või ka näiteks ÜRO enda reformimisel, kus Eesti on olnud üks eestkõnelejaid ja saavutanud isegi julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks olemata päris märkimisväärset edu, vedades näiteks koos mitme teise riigiga peasekretäri valimise protsessi avatumaks ja läbipaistvamaks muutmist. Taas tänu kõigile! Tean, et nii sina ise kui Mart Nutt, Marko Mihkelson ja mitmed teised Riigikogu liikmed on viimastel kuudel päris aktiivselt seda tööd teinud. Mõistagi teeb seda ka Välisministeerium kõigi oma esinduste kaudu. Selles töös osalevad tegelikult päris mitmed institutsioonid ja kindlasti on oluline, sümboolne ja ka meie nähtavust suurendav asjaolu, et Vabariigi President on selle ettevõtmise patrooniks.

11:57 Aseesimees Hanno Pevkur

Dmitri Dmitrijev, palun!

11:57 Dmitri Dmitrijev

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud välisminister! Kui suur roll on teie arvates välissuhete arendamisel Eesti-Venemaa piirilepingul või pigem kui suur takistus on selle puudumine? Ma pean silmas tõsiasja, et Eesti-Vene piir on Euroopa Liidu idapiiri osa ning ka Eesti Vabariigi presidendi eelmise aasta oktoobrikuus antud kommentaari Eesti Päevalehele, kus ta mainis, et ta läheks Venemaale siis, kui piirileping ratifitseeritaks. Kas Eesti-Vene piirilepingu puudumine võib olla takistuseks, kui me soovime taotleda ka Euroopa Liidu finantse Eesti-Venemaa piiri välja ehitamiseks? Euroopa Liidus käivad ju praegu läbirääkimised Euroopa Liidu välispiiri ehitamise toetamise üle.

11:58 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Piirilepingu olemasolu kahe naaberriigi vahel on kindlasti asjade normaalne seis. Eesti on olnud väga konstruktiivne ja huvitatud sellest, et piirilepinguni jõuda. Teadupärast oleme kahel korral piirileppe Venemaaga allkirjastanud, ühel korral selle ka parlamendis ratifitseerinud. Sellel teisel katsel on nii eelmine kui ka praegune parlamendikoosseis piirileppe ratifitseerimise eelnõu esimese lugemise ära teinud. Paraku me ei ole näinud paralleelset liikumist Venemaa poolel.
Samas võib öelda, et ratifitseeritud piirileppe puudumine ei takista meid tegelikult teostamast oma kahe- ja mitmepoolset poliitikat ei Venemaa suunal, ei Venemaaga ega ka oma Euroopa Liidu partneritega. Ja tegelikult ei ole ka mingit kaksipidimõtlemist. Piiri või selle joone kulgemine on ju mõlemal pool teada. Ka ei sega see minu arusaamise kohaselt mitte mingil määral ega mitte mingil moel piiri väljaehitamist sellisena, nagu me tahame seda näha moodsa euroopaliku Euroopa Liidu välispiirina.

12:00 Aseesimees Hanno Pevkur

Henn Põlluaas, palun!

12:00 Henn Põlluaas
Aitäh! Mul on hea meel tõdeda, et julgeoleku ja NATO küsimuses me oleme siin saalis ühte meelt. Aga mind huvitab, mida on Eesti Euroopa Liidus ja komisjonis konkreetselt ette võtnud Nord Streami küsimuses. On ju selge, et tegemist on suurel määral poliitilise projektiga, milles osalevad paraku ka üksikud kasu saavad ringkonnad Saksamaalt. Venemaa kasutab seda Euroopa ühtsuse lõhestamiseks ja manipuleerimisvõimaluste tekitamiseks. Samuti küsin, kas Eesti on protesteerinud Venemaa tegevuse vastu. Nende uurimislaev teeb ju seoses selle torujuhtmega sisuliselt meie territoriaalvetes Narva lahes merepõhja uuringuid.

12:01 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Kõigepealt, mis tahes piiririkkumisele Eesti alati reageerib, olgu tegemist maismaa-, mere- või õhupiiri rikkumistega. Teie formuleeringust "sisuliselt Eesti territoriaalvetes" on väga keeruline välja lugeda, kas see laev ka faktiliselt on Eesti territoriaalvetes. Aga kui meie riigi territooriumile sisenetakse illegaalselt, siis loomulikult Eesti alati sellele reageerib.
Me oleme Euroopas kahepoolselt koos oma partneritega, teiste liikmesriikidega tõstatanud ja välja öelnud kõik oma mured seoses Nord Streami projektiga – alates selle mittekooskõlast Euroopa Liidu laiemate energiaeesmärkidega kuni rajatise poliitilise mõjuni. Loomulikult oleme huvitatud ka õiguslikust hinnangust, mis käsitleb Euroopa Liidu õiguse kohaldumist selle torujuhtme just nimelt Läänemere all kulgevale osale. Kahtlemata on Läänemere kallastel teisigi meiega samameelseid, seda probleemi samal moel mõistvaid riike. Samas on Euroopas ka maid, kes leiavad, et tegemist on esmajoones majandusliku ja kas neile endale või Euroopale tervikuna majanduslikult kasuliku projektiga. On loomulikult teatud piir, milleni me saame minna. Teatud piirist alates sellised projektid ei allu meie kontrollile, isegi kui meie vastuseis on loogiline ja põhjendatud.

12:03 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

12:03 Raivo Põldaru
Aitäh, härra esimees! Hea minister! Mõni küsimus tagasi peatusime kampaaniatel Eesti saamiseks ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks. Oletame, et need kampaaniad kannavad head vilja ja me olemegi mõneks ajaks ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaline liige. Mis sellega Eesti jaoks muutub ja mida Eesti soovib siis maailmas muuta?

12:04 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! No väga keeruline on täpselt prognoosida neid teemasid, mis tõusevad julgeolekunõukogu päevakorda nendel aastatel, kui Eesti loodetavasti on see mittealaline liige. Aga vaadates tagasi meie lähedase sõbra ja naabri Leedu kuulumisele julgeolekunõukogu koosseisu mittealalise liikmena just nimelt Ukraina kriisi kõrghetkedel, me näeme, kui oluline on see, et meiega sarnast julgeolekupilti ja -taju omav riik on julgeolekunõukogus, on võimeline seisma selle eest, et niisugused kriisid, konfliktid oleksid päevakorral, ei kaoks n-ö globaalse kogukonna tähelepanu fookusest.
Kindlasti on üks Eesti eesmärk, et lisaks selliste teemade rambivalguses hoidmisele, mille eest me traditsiooniliselt seisame, alates digitaalvaldkonnast ja lõpetades inimõiguste ja võrdõiguslikkusega, arutatakse seal laua taga valmidust reageerida võimalikele puhkenud kriisidele. Julgeolekunõukogu on ju esimene reageerija, kui näiteks eskaleeruvad pinged Korea poolsaarel või toimub mingi muu rahvusvahelist julgeolekut väga tugevasti raputav sündmus või eskalatsioon.
See, et meie regioon, meie julgeolekumured ja ootused oleks seal laua taga esindatud, on kindlasti oluline. Lisaks sellele mõistagi avardab see meie horisonte ja võimaldab Eestil jõuda riikideni, kellele oma huvide ja prioriteetide selgitamine oleks muidu keerulisem. Julgeolekunõukogu liikmesus muudab meid nähtavamaks ka geograafiliselt kaugetele ja meie väiksuse tõttu meid mitte alati märkavatele riikidele. Mõneti on see võrreldav – kindlasti küll mitte üksüheselt – nende täiendavate võimalustega, mida andis meile Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine.

12:06 Esimees Eiki Nestor

Taavi Rõivas, palun!

12:06 Taavi Rõivas
Aitäh! Hea välisminister! Yana Toomi koalitsioonist lahtisidumine on iseenesest väga sümpaatne mõte. Oleks see ainult teie või minu teha, oleks see küllap juba ka tehtud. Aga fakt on see, et see ei ole teie või minu teha, sellepärast et ta on kahtlemata üks kõige populaarsemaid, kui mitte kõige populaarsem Keskerakonna poliitik. Ka suur osa praegusest Keskerakonna fraktsioonist istub siin saalis just nimelt tänu nendele häältele, mis kogus isiklikult Yana Toom. Neid hääli oli üle 11 000 – rohkem kui kellel iganes koalitsioonipoliitikutest nii Riigikogus kui ka valitsuses. Teiseks, proua Kulbok-Lattik on inimene, kes töötab Stenbocki majas ja esindab seal Vabariigi Valitsuse seisukohti, nõustab seal vabariigi peaministrit. Kas te ei leia, et nende väga prominentsete isikute väljaütlemised kahjustavad seda narratiivi, mida teie ja kogu Välisministeerium olete samm-sammult ehitanud?

12:07 Välisminister Sven Mikser
Kas need väljaütlemised kahjustavad seda narratiivi? Küllap jah. Nüüd, koalitsioonist lahtisidumine. Kõigepealt, kui ta sai 11 000 häält, siis paremal juhul veidi rohkem kui kaks keskerakondlast on siin saalis tänu nendele häältele. See ei ole ülekaalukas osa selle fraktsiooni liikmeskonnast. (Elevus ja kommentaarid saalis.) Aga praegu seda saali vaadates tundub tõesti, justkui tegelikkuses oleks neid selles fraktsioonis rohkem. Mida ma täna aga mitte mingil määral ei näe, on see, et peaminister või Keskerakonna fraktsioon siin saalis või teised Keskerakonna ministrid valitsuses on kuidagi oma poliitikas või oma otsustes ja oma tegudes mõjutatud Yana Toomi retoorikast.
Kahtlemata on see teatud mõttes selline mugav kooseksisteerimise vorm, kui üks inimene, erakonnaliige on n-ö vabakäigul ja saab väljendada mõtteid, mis ei lähe kuidagi kokku ei nendega, mida tema erakonna juht väljendab, ega ka nendega, mida tema erakond valitsuses ellu viib. See inimene tuleb tagasi koju, toob jälle hääled ära ja läheb tagasi sinna, kus ta oma igapäevast leiba teenib. Kas see mudel on kestlik? Mul on selles osas teatud kahtlusi. Aga tänasel päeval, nagu ma juba ütlesin, ma ei näe, et Keskerakonna tegelik poliitika valitsuses julgeoleku- ja välispoliitika valdkonnas oleks kuidagi sellest retoorikast mõjutatud.

12:09 Esimees Eiki Nestor
Oudekki Loone, palun!

12:09 Oudekki Loone
Suur tänu! Aitäh, härra minister, eelmise põhjaliku vastuse eest! Ma jätkan samal teemal. Iisraeli peaminister Benyamin Netanyahu on pidevalt kinnitanud, et tagasipöördumist 1967. aasta n-ö mittekaitstavatesse piiridesse ei tule ning palestiinlased peaksid aktsepteerima reaalsust maastikul, seega ka 1967. aastast lisandunud asundusi. USA näib viimasel ajal kahjuks seda visiooni pigem toetavat. Kui me nüüd seda olukorda vaatame, siis tundub, et kahe riigi lahendus tähendab palestiinlastele parimal juhul mingi Bantustani loomist. Nad jäävad ilma veeallikatest, parimatest maatükkidest ja isegi rahvusvahelistest piiridest, elades niimoodi sisuliselt reservaadis. Kas praegu ei oleks mõistlik kaaluda Euroopa Liidu positsiooni muutmist ja toetada pigem sellist lahendust, et on kaks rahvast ja üks sekulaarne föderaalne riik?

12:10 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Kahe riigi lahendus, mida minu arvates pooldab Euroopa Liidu riikide enamus, on minu sügava veendumuse kohaselt ainus lahendus, mis õiglasel moel arvestab mõlema rahva legitiimseid ootusi ja muresid. Teisest küljest näib see mulle ka ainus realistlikult teostatav lahendus. Mina ei ole kuulnud ega näinud ühtegi tänapäeva maailma sobivat realistlikku lahendust – ja ma olen sel teemal päris palju rääkinud ja lugenud –, mis ei oleks kahe riigi lahendus Iisraeli ja Palestiina territooriumil tervikuna. Lõppstaatuse küsimustest üks on kindlasti asunduste küsimus. Asunduste laiendamine, asunduste tegevuse jätkumine on kindlasti oluline takistus rahuläbirääkimiste toimumisele või nende uuesti algamisele. Kas see lõppstaatus tähendab mingisugust territooriumide vahetamist, on kindlasti kahepoolsete läbirääkimiste küsimus. Minu arvamus kindlasti ei suuda seda olulisel määral mõjutada. Üks asi on nüüd see 1967. aasta, tegelikult 1948. aasta järgne territooriumi jaotus 78% ja 22%

mandaadijärgsest Palestiinast. Teine küsimus on selles, milliste territooriumidega on tegelikult tegemist. Me teame, et tegemist on suhteliselt kitsa maaribaga, kusjuures ka Iisraeli riigi territooriumist märkimisväärne osa on Negevi kõrb. Aga sellel territooriumil elab ikkagi võrreldes Eestiga päris palju inimesi. Nii et kindlasti ei saa see parameetrite ja lõppstaatuse üle läbirääkimine kerge olema.
Mis puudutab Ameerika Ühendriikide ja Iisraeli poliitikat ja seda, kas ameeriklased seda toetavad või mitte, siis sellekohane uudistevoog on dünaamiline. Aga viimased uudised, mida mina olen lugenud, ütlevad, et kui Iisraeli juhid edastasid ajakirjandusele informatsiooni, et toimuvad Iisraeli ja Ameerika Ühendriikide läbirääkimised teatud asunduste liidendamise üle ehk siis selle üle, et need tuleksid Iisraeli armee administreerimise alt n-ö okupeeritud territooriumidena justkui Iisraeli õiguse alla, siis selliste kõneluste toimumise fakti on Valge Maja ümber lükanud. Ent Eesti ega ka Euroopa Liidu positsiooni see kõik – olgu sellised üksikud uudisnupud tõesed või mõnevõrra spekulatiivsed – kindlasti ei muuda.

12:14 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun!

12:14 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra välisminister! Ma ei tea, kas siin on helitehnikaga midagi, aga ma kiitsin meie välispoliitiliste seisukohtade sarnasust ja muretsesin natukene Eesti välispoliitika nähtavuse ja kuuldavuse pärast. Teie hakkasite millegipärast ümber lükkama mingeid väiteid välispoliitilise kursi muutusest. Ma ei tea, kelle väited need on, aga ütlen nüüd kõvema häälega oma küsimused uuesti. Öelge, kas teid on olnud kuulda, kui majandusminister kiidab valitsuses riigifirma vaguniäri, mis tähendab finantssanktsioonidest möödaminekut ja äririski võtmist Eesti riigi poolt, ja kui üks erakond toidab Vene propagandakanalit ja samas räägib, kuidas see arendab strateegilist kommunikatsiooni. Kas teid on olnud kuulda, kui sellised asjaolud valitsuses ilmnevad?

12:15 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Kindlasti olen ma alati öelnud välja oma seisukoha, kui mulle tundub, et üks või teine valdkonnaministri otsus või plaanitav tegevus läheb vastuollu Eesti välispoliitiliste huvidega. Ma juhin alati sellele tähelepanu, kui näiteks meie tegevused strateegilise kommunikatsiooni valdkonnas on kaheti mõistetavad või kui teatud tegevus mõnes omavalitsuses on vektorina vastandsuunaline sellega, mida teeb riigi keskvalitsus. Aga muidugi ei juhi sellele tähelepanu üksnes mina. Üldiselt olen veendunud, et minu häält on kuulda, isegi kui mul see hääl praegu on natukene kähe.

12:16 Esimees Eiki Nestor
Jaak Madison, palun!

12:16 Jaak Madison
Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea välisminister! Oma kõnes te keskendusite ka vajadusele süvendada koostööd teatud Euroopa Liidu liikmesriikidega. Eriti arvestades meie kogemust eesistujana tõite välja, et peame tihendama koostööd Põhjamaade, Läti, Leedu, Beneluxi riikide, Prantsusmaa, Saksamaa ja ka mitme teise vastutustundlikult tegutseva liikmesriigiga. Millised on need Euroopa Liidu riigid, kes ei tegutse vastutustundlikult? Kas te saate need palun nimetada?

12:16 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! Eesti teeb mõistagi koostööd kõigi Euroopa Liidu liikmesriikidega, aga on selge, et valdkondlikult on need suhted ja koostöö maht väga erinevad. Meie kõige lähemad partnerid on mõistagi Balti- ja Põhjamaad, kellega meid lisaks Euroopa Liidu raames tehtavale koostööle seob ka väga tihe kahepoolne koostöö, aga ka regionaalne koostöö. Saksamaa ja Prantsusmaa on Brexiti-järgse Euroopa juhttandem ja see telg hakkab kindlasti väga suurel määral Euroopa Liidu tulevikku kujundama. Ma ei tea, millele teie küsimus täpselt sihitud oli, aga te loete võib-olla tekstist välja asju, mida seal ei ole. Üks varasem küsimus keskendus Eesti lähenemisele Poola probleemile, sellele Euroopa Komisjoni algatatud initsiatiivile. Ma võin öelda, et lisaks sellele, et Poola on meie jaoks oluline julgeolekupartner, on ta meie jaoks oluline partner ka mitme taristuobjekti arendamisel, näiteks Rail Baltic või Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise projekt. Varssavit olen ma oma pisut enam kui aasta pikkuse

välisministriks oleku aja jooksul külastanud kolm korda ja lisaks käinud ühe korra Sopotis. Olen korduvalt kohtunud eelmise välisministri Witold Waszczykowskiga ja äsja ka uue ministri Jacek Czaputowicziga. Olin muuseas tema esimene Euroopa Liidu kolleeg, kes teda Varssavis külastas. Loomulikult me oleme väljendanud muret teatud trendide pärast. Võib-olla lähevad meie vaated siin lahku, aga minu lootus enne Brexiti hääletust oli, et Briti valijad langetavad teistsuguse otsuse. Samas see ei tähenda, et me ei suudaks töötada Suurbritanniaga väga tihedalt koos julgeolekupoliitika valdkonnas või et me ei sooviks ega läheneks konstruktiivselt sellele, et leida Briti valija otsust respekteerides mõlemapoolselt parim lahendus, kuidas see oluline, suur ja meiega väga paljudes küsimustes – mitte üksnes julgeolekuküsimustes, vaid ka teistes küsimustes – sarnaselt mõelnud liikmesriik lahkuks korrakohaselt, organiseeritult ja vastastikuse kokkuleppe alusel.

12:19 Esimees Eiki Nestor
Helmen Kütt, palun!

12:19 Helmen Kütt
Tänan! Lugupeetud välisminister, suur tänu põhjaliku ülevaate ja väga sisuliste vastuste eest küsimustele! Ma tahan väga teie kaudu tänada ja tunnustada Eesti saatkondade töötajaid, sh saadikuid selle eest, kuidas nad meie riiki esindavad ning toetavad nii parlamendi delegatsioone kui ka muid kodanikke, kes turistide või välismaal õppivate või töötavate inimestena vahel abi vajavad. Tahan tuua näiteks Carl Eric Laantee Reintami ja tema abikaasa, kes olid suureks abiks Saksamaale lõikusele läinud väikesele tüdrukule ja tema perekonnale, kes saksa keelt ei vallanud. Kogu selle aja vältel, mis perekond Saksamaal viibis, olid nad nende tõlgiks. Kindlasti ma soovin teile edu eelarveläbirääkimistel! Kui Välisministeeriumil oleks piisavalt vahendeid, millises riigis te avaksite veel ühe saatkonna?

12:20 Välisminister Sven Mikser
Aitäh! See on alati üks ütlemata tore küsimus. Mõtleme end tagasi paari aasta tagusesse aega, kui need arutelud siin saalis keskendusid sellele, kas meil tuleb kinni panna kolm või viis välisesindust ja millised need peaksid olema! Otsus saatkonda sulgeda on alati raskem kui otsus saatkonda avada. Iga sellist otsust tuleb üheksa korda mõõta ja alles siis lõigata. Ma võin öelda, et nende otsuste langetamisel me peame silmas kolme peamist parameetrit. Esiteks seda, kas kandidaatriik on meie jaoks oluline julgeolekupoliitika valdkonna partnerina. Teiseks seda, kui mahukad on meie majandussuhted selle riigiga. Ja kolmandaks, kas selles riigis elab või seda riiki külastab suuremal arvul Eesti inimesi, kes vajavad teenindamist ja konsulaarabi. Nendest parameetritest lähtudes me need otsused teeme. Selles n-ö lühilistis, kus on kirjas prioriteetsed pealinnad, kus meil praegu esindust ei ole, on mul oma peas kolm pealinna, pluss lisaks veel üks võimalik välisesindus. Aga ma ei pea vastutustundlikuks neid siin praegu välja hõigata.
Üks avalikkuses juba käivitunud debatt on Eesti esindatuse üle Pärsia lahe riikides. Esmajoones käib jutt Araabia Ühendemiraatidest, kus peatselt toimub ka maailmanäitus Expo. Abu Dhabi on selles regioonis kindlasti tähtis pealinn. See on ka regioon, millega seonduvad väga olulised julgeolekupoliitilised küsimused, samuti on Araabia Ühendemiraadid turistidele tähtis riik. Peamine emiraat, kus meie kodanikud turistidena käivad, on Dubai. Kokku võttes on see üks neid pealinnu, kus tegelikult kõik kolm mõõdet on teatud mõttes täiesti esindatud.
Teine otsus, mis meid ees ootab, on see, kuidas Euroopa Liidu laienemispoliitikat ja Lääne-Balkani olulisust silmas pidades katta diplomaatiliselt kõige paremal moel Balkani regiooni riike. Seda otsust tehes on meil kuklas aga ka teadmine, et Eesti riigil on olemas diplomaatiline kinnisvara Budapestis Ungaris, kellega meid tihedalt seovad ka ju hõimusuhted. Omal ajal see saatkond oma töö lõpetas, aga saatkonnaks soetatud kinnisvara ootab meid seal kenasti. Samas ei saa diplomaatilise esinduse avamine olla kinnisvarapõhine otsus. See peab ikkagi lähtuma, nagu ma ütlesin, eelnimetatud kolmest peamisest kriteeriumist. Nii nagu Abu Dhabis, on need kolm kriteeriumi olulisel määral täidetud ka Budapestis.

12:24 Esimees Eiki Nestor
Marko Mihkelson, palun!

12:24 Marko Mihkelson

Aitäh, hea esimees! Hea Sven, esiteks, tänan hea ettekande eest! Teiseks läheks sellesama teemaga edasi, mida Helmen juba alustas. On sümpaatne, et sa oma kõne lõpus rõhutasid seda, kui oluline on lisaressursi taotlemine meie välisteenistusse, arvestades ka kõike seda, mida sa kõnes esile tõid. Poolteise tunni jooksul me oleme viidanud väga olulistele teemadele, mille puhul meie välistegevus või diplomaatiline tegevus peab olema aktiivne. Kohe-kohe on algamas eelarveläbirääkimised. Mis on sinu jaoks kõige olulisemad prioriteedid, kuidas koalitsioonileppes lubatud välisteenistuse tugevdamine praeguses situatsioonis ellu viia?

12:25 Välisminister Sven Mikser

Aitäh! Jällegi, meie prioriteedid lähtuvad täna juba märgitud kolmest kaalutlusest. On selge, et on mitu olulist pealinna, mis on meie jaoks erakordselt olulised julgeoleku vaatevinklist, mis hakkavad mängima juhtrolli Euroopa tuleviku üle peetavates mõttevahetustes, aga mille saatkonnad on tegelikult minimaalselt varustatud eelkõige just inimressursiga. Nende saatkondade, nende esinduste tugevdamine on kindlasti ühes fookuses. Loomulikult on tähtis ka välismajanduspoliitika tugevdamine. Mäletatavasti sõlmiti aastal 2009 kokkulepe, mille kohaselt teatud välismajanduspoliitika vedamise funktsioonid läksid üle EAS-ile. See tähendab seda, et praegu on meil välisesindustes üksnes välismajanduspoliitikale keskendunud diplomaate märksa vähem, kui on näiteks EAS-i välisesindajaid. Ka see on kindlasti prioriteet.
Mõistagi, asi, mida me oleme ajanud päris paljude aastate jooksul, on kõik see, mis seondub meie taristuga väljaspool Eesti riigi piire. Meil on mitu saatkonda, mis on üsna keerulises või isegi kriitilises seisus. Me oleme teinud päris jõulisi investeeringuid, et parandada saatkondade füüsilist turvalisust ja ka info liikumise turvalisust. Kui me ei suuda informatsiooni turvaliselt liigutada, siis tihtipeale tekib küsimus, kas informatsiooni kogumine seal asukohariigis on üleüldse põhjendatud või mõistlik ressursipaigutus. Nii et need on ka teemad.
Ja loomulikult küsimused, mis tõusetusid Helmeni esitatuna, on igati relevantsed. On selge, et eelarveläbirääkimised on keerulised. Reeglina keskenduvad valijatele antavad lubadused valdkondadele, millest otseselt on huvitatud väga suured valijarühmad. Välisministeeriumi õnn või õnnetus on see, nagu me oleme naljatamisi riigireformi kontekstis öelnud, et me oleme juba oma töötajatest ja allasutustest väga suure osa Tallinnast välja kolinud. Aga teisest küljest me oleme ministeerium, kellel klassikalises mõttes sihtrühma, nii nagu Haridus- ja Teadusministeeriumi puhul on õpetajad või Siseministeeriumi puhul politseinikud, survegrupina või ka suure valijarühmana ei ole. Eks see teeb poliitilise eelarve läbirääkimised alati mõnevõrra keerulisemaks. Aga ma olen optimistlik, et selle teemavaldkonna olulisuses õnnestub meil veenda nii peaministrit kui ka rahandusministrit ja tema tublisid alluvaid, kelle loomulik instinkt eelarveläbirääkimistel on kõigist taotlustest punase pliiatsiga üle käia.

12:29 Esimees Eiki Nestor

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

12:29 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, austatud spiiker! Hea välisminister! Ma lõpetan teemaga, mis puudutab näiliselt riigisisest, aga olemuselt vägagi Eesti välispoliitilist tõsiseltvõetavust mõjutavat arengut – sellist arengut, mis meil siin Eesti-siseselt toimub. Nimelt, praegune valitsus on võtnud järjest ette mitu teemat, kus retoorikas on asetatud Eesti riik sisuliselt iseenda okupeerija staatusesse või kui soovite, siis Eesti NSV õigusjärglase staatusesse. Kui esimest korda ilmus kuid tagasi pealkiri, et Eesti valitsus kaalub okupatsioonikahjude enda kanda võtmist, siis ma arvan, et paljude reaktsioon oli see, et ah, see on üks järjekordne viga pealkirjas. Aga kuna oma riigi nimetamine okupatsioonikahjude hüvitajana jäigi retoorikas korduma, siis on olukord ilmselt tõsisem. Kui me hakkame selliste näidetega tasapisi eemalduma Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse hoidmise senisest kristallselgest poliitikast, siis muutume endise Nõukogude liiduvabariigi segase staatusega järeltulijaks. Kas te olete välisministrina oma kolleegidele valitsuses selgitanud, mida selline õigusliku järjepidevuse murendamine riigi kuvandis kaasa toob?

12:30 Välisminister Sven Mikser

Õigusliku järjepidevuse rolli meie iseseisvuse taastamisel ja kogu meie 100 aastat tagasi alguse saanud riikluse hoidmisel on võimatu üle hinnata – see on praktiliselt kõige alus. Kindlasti tuleb hoiduda kõigist

tegevustest, mis võivad seda kuidagi kahtluse alla seada või kahjustada. Mis puudutab konkreetseid õiguslikke küsimusi teatud kirikutele või usuorganisatsioonidele – ma ei tea, kas see oli küsimuse tuum – kompensatsiooni maksmisel, siis ma loodan, et tõlgendus, et see seab kuidagi kahtluse alla meie õigusliku järjepidevuse või paneb Eesti riigile vastutuse neile omal ajal osaks saanud ülekohtu eest, ei leia laiemat kandepinda. Mina selliseid tõlgendusi kindlasti ei jaga. Eesti riik ei kanna mingisugust moraalset ega õiguslikku vastutust nende tegude eest, mida on meie pinnal ja meie inimeste vastu toime pannud meid okupeerinud režiimid.

12:31 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, välisminister Sven Mikser! Küsimustele vastamise aeg sai täis kaks minutit ja üksteist sekundit tagasi. Palun vabandust, Marianne Mikko ja Arno Sild, aga lohutan teid sellega, et te saate esitada küsimusi Marko Mihkelsonile. Üks hetk, Marko Mihkelson, meil on vaja protseduuriline küsimus lahendada. Austatud Riigikogu, mul on protseduurilised ettepanekud, et me saaks jätkata, ja paneme need hääletusele.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele väliskomisjoni ja Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada tänast täiskogu istungit kuni päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Selle ettepaneku poolt oli 41 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Täiskogu istungi aega on pikendatud kuni päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni.
Meie teine ettekandja on väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson. Ole hea!

12:34 Marko Mihkelson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Hea minister! Viimastel päevadel oleme sageli oma mõtetes olnud Eesti iseseisvuse väljakuulutamisele eelnenud ajas. 1918. aasta oli suurte murrangute aeg paljude rahvaste ajaloos. Maailmasõja lõpp muutis Euroopa poliitilist kaarti viisil, mis võimaldas aastakümneid hiljem teostuda ühtse Euroopa ideel. 24. veebruar 1918 ja sellele eelnenud nädalad on suurepärane näide, kuidas ühe väikeriigi saatuse võivad korraga otsustada nii ettenägelikud liidrid kui ka hetkeks praotunud ajalooline võimaluste aken. Juba 1917. aasta hilissuvel otsustas maanõukogu siinsamas meie parlamendi Valges saalis, et "kui Baltimaade tuleviku küsimus ilmasõja käigu läbi rahvusvahelise harutuse ja kokkuleppimise aineks muutub, siis tuleb Eesti rahval täieliku kindlusega seletada, kuidas meie maa saatus peab kujunema, et rahval elulised huvid rahuldatud saaksid." Selleks otsustas maanõukogu moodustada välisdelegatsiooni, kuhu kuulusid Jaan Tõnisson, Ants Piip, Ferdinand Kull, Mihkel Martna, Karl Menning, Karl Robert Pusta ja Eduard Virgo. Nemad olidki iseseisva Eesti esimesed diplomaadid, kelle tegevus aitas kaasa meie riigi *de facto* tunnustamisele juba 1918. aasta kevadel.
Üks välisdelegatsiooni liikmetest, hilisem välisminister Ants Piip kirjutas 13. jaanuaril 1918 Peterburi eestikeelses ajalehes Edasi esimese pikema artikli Eesti välispoliitikast. Ta alustas ridadega, mis sobiksid suurepäraselt ka tänasesse päeva 100 aastat hiljem. Piip kirjutas: "Ajaloo käik on kiire ja sündmustik nii pealetungiv, et see, mis eila täieline utopia, täna juba realne asi on. Peab kõigest jõust ennast jalul hoidma, et mitte sellest suurest voolust maha jääda." Piip pidas ajal, kui Saksamaa juba okupeeris Lääne-Eesti saarestikku, uue iseseisvuva riigi loomulikumaks liitlaseks Venemaad, "niikaua, kui ta meie iseolemist ei ähvarda". Piibust veelgi ettenägelikum oli tollal Karl Einbund (Kaarel Eenpalu), kes juba 15. jaanuaril 1918 pani Postimehesse kirja prohvetlikud sõnad: "Venemaal tuleb aastakümneid revolutsiooni palavikus põdeda, siis aastakümneid paraneda. Meie ei või nii kaua oodata. Meie peame endid ise aitama. Esimeseks sammuks on Eesti iseseisvuse teostamine."
Head kolleegid! Iseseisva Eesti 100 aasta pikkune ajalugu on korduvalt kinnitanud, kui oluline on meie vabariigi püsimise seisukohalt diplomaatide ja poliitikute järjekindel rahvusvahelistes olukordades oma võimalusi tunnetav tegevus. Aastal 2018 pole meie ees kaugeltki nii keerulised valikud kui 100 aastat tagasi iseseisvuse rajajatel. Eesti on vaba ja edukas riik, kellel on maailmas sõpru ja tuntust rohkem kui kunagi varem. Samas võiksime endalt küsida, kas meie praegune välispoliitika ambitsioonitase ja julgus otsuseid teha on võrreldav Eesti riigi loojate omaga. Vastan sellele hetke pärast.
Välisminister andis põhjaliku ülevaate Eesti ees seisvatest rahvusvahelistest, peaasjalikult julgeolekualastest väljakutsetest. Need on sageli kaugelt kaalukamad kui väikeriigi võime selliseid suuri trende mõjutada. Eriti murettekitav on asjaolu, et üha sagenev demokraatlike väärtuste ja poliitiliste

vabaduste piiramine vähendab kogu maailma reeglitepõhist sidusust ja loob eeldusi suurte konfliktide puhkemiseks. See sunnib erilisele tähelepanule eeskätt vaba maailma piirimail olevaid väikeriike, nagu Eesti.
Eesti iseseisvuse taastamine langes aega, mil vaba maailm tegi läbi ajaloo suurima laienemise. Kui 1987. aastal oli vabade ja mittevabade riikide suhe peaaegu võrdne, siis kümme aastat hiljem, 1997. aastal, oli vabu riike juba ligi kaks korda rohkem kui mittevabu. Vaba maailm näis olevat saavutanud positsiooni, mille kõrval puudus kodanikuvabadusi piiravatel riikidel arenguperspektiiv. Veel 2007. aastal näis kõik liikuvat vaba maailma võidukäigul. Freedom House'i indeks viitas, et kõikidest maailma riikidest olid 48% vabad ning autoritaarsete ja suletud ühiskondade osakaal oli langenud viiendikuni. Kuid siis see kõver murdus ning vaba ühiskonna väärtusruum on iga aastaga aina ahenenud. Selle tulemusena on üle maailma rünnaku all vabad ja ausad valimised, vähemuste õiguste kaitse, sõnavabadus ja õigusriigi põhimõtted. Kõige kriitilisem on asjaolu, et praeguses vabas maailmas puudub selge liider ja eestkõneleja. Pikki aastaid vaieldamatul liidripositsioonil olnud Ameerika Ühendriigid tegid taanduvaid samme juba enne president Trumpi valimisvõitu. Siin on mitu põhjust, kuid kindlasti on oma rolli mänginud väsitavad sõjad Afganistanis ja Iraagis ning 2008. aastal lahvatanud finantskriis.
Paraku ei ole suutnud demokraatliku väärtusruumi eest piisavalt jõuliselt seista ka Euroopa Liit. Ühenduse välispoliitika kõrge esindaja Federica Mogherini on selle koha pealt väga tagasihoidlik olnud. Samas võimaldaks just Euroopa Liidu tasand liikmesriikidel maailmas mõjusamalt oma väärtusruumi kaitsta. Euroopa Liidu tuleviku aruteludes peaks olema rohkem ruumi sellele, mis tegelikult ühendab vabatahtlikku liitu astunud liikmesriike ning mis on see idee, mille nimel oleksid Euroopa rahvad valmis ühenduse eest väljas olema. Mida vähem on bürokraatlikkust Euroopa Liidu välissuhetes, seda usutavam ja jõulisem on ka ühenduse sõnum rahvusvahelisel tasandil.
Vaba ühiskonna üks paradokse on selle sisemine haavatavus. Seda püüavad autoritaarsed süsteemid ka oma huvides kasutada, sekkudes valimistesse või mõjutades korrumpeerimise teel poliitilisi otsuseid. Kuid veel üks huvitav nüanss on sõjahirmu kadumine. Uutele põlvkondadele on sõjad Euroopas, fašism või kommunism parimal juhul üksnes peatükid ajalooraamatutes või filmides. See on ju ühest küljest väga positiivne, kuid võib olla ohtlik siis, kui püsivat rahu ja heaolu hakatakse pidama iseenesestmõistetavaks. Eestis on ajalugu meile kogu aeg piisavalt lähedal olnud. Me teame, mida tähendab vabaduse kaotamine ning kui keeruline on meiesarnasel väikeriigil seda jälle tagasi võita. Aga ka siin näib, et meie sisemine debatt vaba maailma põhiväärtuste üle on kohati hoolimatuks muutunud. See ei peaks nii olema, sest Eesti rahvusvahelise edu tagatis on meile omastel väärtustel põhinev rahvusvaheliste suhete süsteem.
Head kolleegid! Millest unistaksid täna Ants Piip ja tema eakaaslased? Kuhu suunaksid nad praegu oma energia ning milliseid välispoliitilisi otsuseid võtaksid nad vastu 21. sajandi Eestis? Ilmselt võiksid meie vabariigi rajajad vihjata, et ideedele avatud, ambitsioonikas ja professionaalne diplomaatia on just praegu üha olulisem Eesti hoidmisel ja iga inimeseni jõudva edu tagamisel. Globaliseeruv maailm on jätnud petliku mulje, et iseseisva riigi välisteenistus saaks läbi väiksema ressursi või virtuaalsema lähenemisega. See pole üksnes Eesti iseärasus. Välisteenistuse roll ja tähendus on muutunud võrdeliselt maailma võrgustumisega: mida enam saavad inimesed vabalt reisida, õppida, töötada ja informatsiooni jagada, seda väiksem on riikide roll sedasorti suhtluse korraldamisel või mõjutamisel. Samas on ammune tõde see, et rahvusvahelistes suhetes ei looju päike kunagi: mida enam on maailm omavahel seotud ning mida rohkem on informatsiooni toimuva kohta, seda tähtsamaks muutub diplomaatide suutlikkus oma riigi huve esindada ja kaitsta. Ja seda mitte distantsilt, vaid maailma sõlmpunktides kohal olles.
Eesti pole kaugeltki ainus riik, kus välisteenistus on pigem alarahastatud. Eesti välisteenistuse tegevuskulud on juba praegu näiteks enam kui kümme korda väiksemad kaitsekuludest, ulatudes vaid 0,5%-ni selle aasta riigieelarve mahust. Veel sajandi algul oli see suhtnäitaja 1% lähedal. Samas on just diplomaatide teha peamine eesliini töö Eesti kodanike, majandushuvide ja julgeoleku kaitsel maailmas. Kui diplomaatia peaks ebaõnnestuma, oleks Eesti silmitsi omariiklust ähvardava katastroofiga. Ja laiemalt: mida vähem ressursse eraldavad riigid diplomaatiasse, seda ohtlikumaks maailm muutub. Seepärast oleks tähtis näiteks NATO liikmesriikides murda kaitsekulutuste vähenemise kõrval ka diplomaatiasse suunatavate ressursside langus. Miks ei võiks Eesti olla siin üks teenäitajaid?
Riigikogu väliskomisjon algatas eelmisel kuul raporti koostamise välisteenistuse tugevdamise teemal. Meie meelest on just praegu, edukalt läbitud Euroopa Liidu eesistumise ja tuleval aastal ees seisvate Riigikogu valimiste vahel, tähtis teha sissevaade Eesti välisteenistuse seisu ja analüüsida

ambitsioonitaset. Me küsime, millised on Eesti välispoliitika lähiaja eesmärgid, kuidas me nendeni jõuame (sh seaduste muutmisega) ja milliseid lisavahendeid peaks riik selleks eraldama. Aeg tõsiseks aruteluks on enam kui küps, sest Välisministeerium on just alustamas oma esimese välispoliitika arengukava koostamist ning Riigikogu väliskomisjon on valmis menetlema välisteenistuse seaduse võimalikke muudatusi. Kõigele lisaks tellis väliskomisjon ka teemakohase uuringu, mis on abiks raporti lõplikul valmimisel. Tunnetus sellest, et Eesti diplomaatia vajab tõsist turgutamist, on üha enam jagatud arvamus.

Head kolleegid! Eesti on üks avatuma majandusega riike maailmas. Me kaupleme enam kui 170 riigiga, käime viisavabalt 165 riigis ja meie väliskaubanduse käive on üle 150% SKT-st. Seejuures sõltub ekspordi edukusest vähemalt 300 000 töökohta, mis teeb väliskaubandusest Eesti inimeste heaolu olulise mõjutaja. Väikeriigi jaoks on see päris hea tulemus, kuid saab veelgi paremini. Selleks on vaja selgemat poliitilist juhtimist ja ühiseid eesmärke. Kogu maailmamajandus on eriti kriisi järel muutunud üha konkurentsitihedamaks ning innovatsiooni ja uute tehnoloogiate võidukäik muudab tuntavalt nii töötamise kui ka tootmise põhialuseid. Seetõttu on just praegu õige aeg küsida, mida saaks Eesti eeskätt poliitilisel tasandil muuta, et võiksime riigi edukusele nii suurt mõju avaldavas sektoris olla märgatavalt ambitsioonikamad ja edukamad.

Läinud aasta detsembri lõpul ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri Urve Palo allkirjastatud äridiplomaatia strateegias tõdetakse, et "oluliseks arenguvõimaluseks on välisturgudega tegelevate ametkondade suurem omavaheline koordinatsioon ja keskse vastutaja määramine". Täpselt samale seisukohale on jõudnud ka Riigikogu väliskomisjon, kes viis viimase aasta jooksul läbi kuulamised Eesti väliskaubanduse ja rahvusvahelise konkurentsivõime kitsaskohtade selgitamiseks. Lisaks poliitilise vastutaja puudumisele on strateegiline visioon olnud hägus või muutlik, väliskaubanduses osalevate üksuste eesmärgid erinevad ning infokorje pole jõudnud poliitilise otsustustasandini.

Milline oleks siis lahendus, et väliskaubanduspoliitika oleks paremini juhitud? Eesti ei peaks siin jalgratast leiutama, vaid järgima maailmakaubanduses edukate ja meiega sarnaste riikide kogemusi. Toon esile näiteks Hollandi, Belgia, Soome ja Rootsi. Kõigis nendes riikides on peavastutus välisministeeriumil, kus on lisaks välisministrile ametis ka väliskaubanduse eest vastutav minister. Sama mudel sobiks hästi ka Eestile. Praegu on Eesti olukorras, kus ekspordihuvid ja välisinvesteeringute meelitamine ei ole kellegi põhitöö – valitsuses ei vastuta selle eest otseselt mitte keegi. Pole midagi imestada, et eesmärkide ja rollijaotuse koordineerimine mitme ministeeriumi ja ametkonna vahel on ebatõhus. Samas on tegemist riigile strateegilise tähtsusega valdkonnaga, mis peab olema pidevalt poliitiliselt juhitud ja kus tuleb pakkuda professionaalset ametkondlikku tugiteenust. Sarnaselt Hollandi ja Soomega võiks väliskaubandusminister ka meil vastutada arengukoostöö eest. Mõlemad on väga olulised ja sageli teineteisega kattuvad suunad meie välispoliitikas. Selline samm tugevdaks ja motiveeriks laiemalt meie välisteenistust ja survestaks senisest tulemuslikumalt rakendama välisesinduste võrgustikku Eesti majandushuvide kaitsmisel.

Head kolleegid! Lisaks väliskaubanduspoliitika seisu hindamisele analüüsis väliskomisjon läinud aastal põhjalikumalt eri ametiasutustes strateegilise kommunikatsiooni valdkonnas tehtavat ning Riigikantseleis loodud uut juhtimismudelit. Nagu eespool mainisin, on vaba ühiskond üha enam välise mõjutustegevuse sihtmärk, mis on otseselt seotud riigi julgeoleku ja ühiskonna sidususega. Mõelgem kas või, kui suurt segadust on siiani tekitanud Venemaa sekkumine USA presidendivalimistesse. Valitsuse otsus eraldada lisavahendeid strateegilise kommunikatsiooni arendamiseks ja meie ühiskonna vastu suunatud mõjutustegevuse tõkestamiseks on kõigiti toetust vääriv initsiatiiv. Edasises töös on tähtis, et eri ametkondades asuvad seirekeskused ja tehtavad analüüsid toetaksid paremini koordineeritult nii valitsuse igapäevast tegevust kui ka valmisolekut reageerida erineva astmega kriiside puhul.

Väliskomisjoni enda välissuhtlus oli möödunud aastal tavapäraselt aktiivne. Välisvisiite kavandades keskendusime eeskätt liitlassuhete tugevdamisele, mille puhul väärib märkimist visiitide vahetus meie Itaalia kolleegidega. Samuti külastas väliskomisjoni delegatsioon Hiinat. Käesoleval aastal valmistame juba ette visiite nii Ameerika Ühendriikidesse, Ukrainasse kui ka Moldovasse. Eriliseks tegi aga läinud aasta mõistagi Euroopa Liidu eesistumise parlamentaarne dimensioon, mille raames korraldasime koos riigikaitsekomisjoniga septembri algul julgeolekukonverentsi. Siinkohal tahan tänada kõiki, kes töötasid selle konverentsi õnnestumise nimel. Tagasiside meie kolleegidelt kinnitab, et võime saavutatuga rahul olla. Tänan tähelepanu eest!

12:49 Esimees Eiki Nestor
Küsimused väliskomisjoni esimehele. Urve Tiidus, palun!

12:49 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Eestil on olemas Riigikogu väliskomisjoni Aasia-raport aastast 2012, mis väljendab selgelt Eesti huvisid ja võimalusi Aasias aastani 2025. Teie olite selle raporti koostamise eestvedajaid. Kuidas te hindate selle raporti mõju Eesti Aasia-suunalisele poliitikale praegu, kui vähem kui pool aega on juba läbi: mille üle võib rõõmu tunda ja milliseid selle aja mõtteid peaks välispoliitiliste protsesside juhtimisel hoopis intensiivsemalt reaalsusega siduma? Võib-olla annate ka eraldi arvamuse või hinnangu sellele, kuidas edenevad suhted Hiinaga, arvestades seda, et Hiina huvi investeerida Euroopasse järjest kasvab.

12:50 Marko Mihkelson
Aitäh, hea Urve, väga olulise küsimuse eest! Riigikogu väliskomisjon viis eelmise koosseisu hakul läbi kuulamised Eesti Aasia-suunalise poliitika teemal ja koostas tõepoolest raporti. See valmis meil 2012. aastal ja seal oli terve rida soovitusi ka Vabariigi Valitsusele, millistesse valdkondadesse täiendavaid ressursse suunata või milliseid otsuseid teha. Mul on hea meel tuua kas või seesama näide, mis kõlas juba ka välisministri vastustes, kus oli viide majandusarengu komisjonile. Loomulikult me vaatasime toona konkreetselt Aasia-suunalist tegevust. Mis seal salata, peaasjalikult me räägime Aasia puhul ikkagi pikaajaliselt kasvavatest turgudest, me räägime majanduspoliitikast ja väliskaubandussuhetest ning mitte ainult ühest või kahest riigist, vaid kogu regioonile laiemalt keskendudes. Lisaks oli meie üks toonane soovitus, et sarnaselt valitsuse juures tegutseva julgeolekukomisjoniga võiks peaministri juures koos käia ka väliskaubandust koordineeriv ministrite tasandi komisjon. Viimase aasta jooksul ongi Riigikantselei, täpsemalt peaministri juurde loodud majandusarengu komisjon, mis tõesti koondab neid ministeeriume ehk ametkondi, kes iga päev oma töös vastutavad väliskaubanduse edendamise eest.
Kui me vaatame eeskätt Hiinaga, aga ka terve rea teiste Aasia riikidega seotud väliskaubanduse numbreid, siis on kaubavahetus kõnealusel ajaperioodil kahtlemata kasvanud. Sellele annab kindlasti positiivse tõuke ka Euroopa Liidu tehtav töö vabakaubanduslepingute sõlmimisel. Vaieldamatult on üks riik, kus Eesti veel kohal ei ole – ja me osutasime sellele ka sellessamas Aasia-raportis –, Lõuna-Korea, mis on praegu kõigi fookuses tänu olümpiamängudele. See on riik, mis mängib maailmamajanduses erakordselt olulist rolli. Euroopa Liidu ja Lõuna-Korea vaheline vabakaubandusleping on tegelikult andnud väga positiivse tõuke. Kohtusin eelmisel sügisel Soulis olles Läti suursaadikuga (Lätil on Lõuna-Koreas saatkond) ja võin kinnitada, et kaubavahetuse kasv on olnud märkimisväärne.
Meil on viimastel aastatel väga hästi arenenud suhted Jaapaniga. Ka hiljutine Jaapani peaministri visiit Tallinnasse koos väga kõrgetasemelise äridelegatsiooniga on kindlasti üks näide sellest, millises suunas me oleme edasi arenenud. Kui uuesti Hiina juurde tulla – küsimuse üks osa oli selle kohta –, siis me näeme, et kaubavahetuse numbrid vaieldamatult kasvavad ja oluliselt rohkem on ka neid Eesti ettevõtjaid, kes on Hiina turule sisenenud. Mul on hea meel, et lisaks Riigikogu esimehe hiljutisele Hiina visiidile NB8 spiikrite delegatsiooni koosseisus toimub sellel aastal loodetavasti ka meie Vabariigi Presidendi visiit Hiina. Tegemist on selle erakordselt olulise suhtlustasandi poolega, mida me oleme ka 2018. aastal rõhutanud. Just nimelt kõrgetasemelisi visiite tuleb kasutada selleks, et luua paremaid eeldusi kahepoolse kaubavahetuse kasvamiseks.
Aga mitte ainult majandusküsimused ei ole tähtsad. Hiina mängib praegu maailmapoliitikas väga olulist rolli ja minu meelest on see investeering, mille Eesti omal ajal tegi uue saatkonnahoone rajamiseks ja seeläbi ka kohaloleku võimekuse kasvatamiseks, vaieldamatult tähtis. Hiinast ja Jaapanist ma juba eespool rääkisin, aga nende kõrval avaldab Aasias veel väga olulist mõju India. Mõned aastad tagasi kahtlesid mitmed inimesed Eestis, kuivõrd õige oli otsus rajada saatkond New Delhisse Indias. Ma arvan, et viimaste aastate pikk, aga õnneks siiski edukalt lõppenud lugu laevakaitsjatest näitab veenvalt, et tegelikult on meie välisesindustel ka kodanike õiguste kaitsel erakordselt tähtis roll.
Ja veel: Riigikogu väliskomisjonil, kes 2012. aastal sellele teemale palju tähelepanu pööras, on hea meel tõdeda, et seda tähelepanu on jagunud ka näiteks akadeemilisele tasandile. Ka meie toonased ettepanekud selle kohta, et ülikoolid võiksid Aasia kompetentsi ühiskeskuse loomise kaudu rohkem koostööd teha, on vilja kandnud. Hea meel on tõdeda, et praegu valmistatakse Tartu Ülikooli

eestvedamisel ette esimest suuremat Aasia-foorumit, mis peaks toimuma 2019. aasta alguses. Nii et tegutsetakse tõesti väga erinevatel tasanditel ja väliskomisjon hoiab sellel loomulikult ka praeguses koosseisus silma peal.

12:56 Esimees Eiki Nestor
Anne Sulling, palun!

12:56 Anne Sulling
Hea eesistuja! Hea väliskomisjoni esimees! Tegite oma kõnes ettepaneku, et peavastutaja väliskaubanduse eest võiks olla Välisministeerium ja välisministri kõrval võiks ametis olla ka väliskaubandusminister. Minu küsimus on, mille poolest on teie arvates just Välisministeerium parem vastutaja väliskaubanduse eest kui Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Ja kumma ministeeriumi alluvuses näeksite EAS-i, kes peaks olema väliskaubandusministri parem käsi?

12:57 Marko Mihkelson
Aitäh, hea Anne! Loomulikult on sul oma hiljutisest konkreetsest praktikast väga selge kogemus olemas. Ja see kogemus räägib usutavasti sellestki, mida rõhutab tegelikult ka äridiplomaatia värske strateegia, mida ma tsiteerisin. Me näeme Eestis n-ö puudusi just nimelt väliskaubandus- ja välismajandustegevuse poliitilisel vedamisel: vastutaja roll langeb tihti eri ministeeriumide ja ametkondade vahele.
Ka väliskaubandust võib ju poliitilise tasandi otsustuse kontekstis mitut pidi võtta. Üks asi on keskkonna loomine, et nii meie ettevõtjatele Eestist välja minnes kui ka välisinvestoritele Eestisse tulles oleks üleüldse loodud parimad tingimused või minu pärast ka vajalikud toetusmehhanismid. Aga kindlasti on üks oluline valdkond ka väliskaubandussuhted, rahvusvaheliste kaubandusorganisatsioonidega suhtlemine Euroopa Liidu tasandil – kõik see, mis seondub näiteks Euroopa Komisjoni tegevusega, vabakaubanduslepingute sõlmimisega. Suhtlust arendatakse loomulikult nende riikidega, kuhu me sooviksime rohkem eksportida või kust võiks tulla meile investeeringuid. Kõnealune ettepanek ei tähenda mitte täiendavate ametikohtade loomist. Pigem on küsimus selles, et kuna kogu see n-ö ekspordiedukus ja investeeringumahu olemasolu mõjutavad nii paljusid töökohti Eestis, siis on selge, et ka valitsus peaks olema suuremas poliitilise vastutaja rollis, kui ta siiani olnud on.
Esitatud küsimuse sees oli ka küsimus EAS-i kohta. Me kuulasime alles hiljuti väliskomisjonis EAS-i tegevuse ülevaadet. EAS-i praegused juhid tõdesid väga ilmekalt, et tegelikult suudame me EAS-i välisesindusi – neid esindusi on praegu üle maailma 14 – ülal hoida suuresti tänu Euroopa Liidu vahenditele, Euroopa Liidu toetusele. Mina arvan, et meil kui endast lugu pidaval riigil peaks ikkagi olema nii palju jõudu, et sellises prioriteetses valdkonnas nagu väliskaubandus ja enda esindamine välismaal tuleksid investeeringud või vahendid selle tagamiseks meie enda n-ö puhtast eelarvest. Seetõttu on see nii või teisiti arutelukoht ka uue Euroopa Liidu eelarveperspektiivi kontekstis – milliseid otsuseid teeb lähematel aastatel, loodetavasti peale järgmisi Riigikogu valimisi, uus loodav koalitsioon. Aga ma näen, et see on see koht, kus hea, sisukas poliitiline debatt on vaieldamatult väga vajalik.

13:00 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

13:00 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud väliskomisjoni esimees! Väliskomisjon on vaadanud, hinnanud ja analüüsinud Eesti välispoliitikat nii mitmest perspektiivist kui ka mitmetest väärtustest lähtuvalt. Öelge palun, kas Eesti poliitika hõimurahvaste suunal – eelkõige Venemaal elavate hõimurahvaste suunal – on viimastel aastatel olnud piisavalt julge või pigem ettevaatlik. Ja kas ja mida me võiksime siin julgemalt teha?

13:01 Marko Mihkelson
Aitäh, hea Krista, väga oluline küsimus! Väliskomisjonis on see teema olnud igal aastal ühe suure kuulamise raames regulaarselt päevakorras. Vaieldamatult ei ole me siin aastaid olnud mitte ainult huvitatud pool. Eesti on võtnud ette kas kahepoolseid samme näiteks meie vabariigi saatkonna tegevuse kaudu Moskvas või, mis seal salata, olnud tegev ka täiesti avaliku diplomaatia või

rahvadiplomaatia kaudu. Väliskomisjon käis hiljuti Kagu-Eestis piiriülese koostöö olukorraga tutvumas. Ka meie setode esindajad tõid välja selle, et nad ei ole viimastel aastatel piirdunud vahetult piiriülese tegevusega, vaid nad on päris aktiivselt suhelnud ka nende hõimurahvastega, kes elavad meie piirialadest kaugemal.
Ma arvan, et see on selline valdkond, kus saaks kindlasti rohkem teha. Me peame muidugi silmas pidama ka neid piiranguid või takistusi, mida paraku Venemaa on teinud seesuguse koostöö või abiprogrammide elluviimisel. Aga oluline on see, et Eesti ei ole siin üksinda – ka Soome on vaieldamatult aastate jooksul selles valdkonnas tehtavale päris palju kaasa aidanud. Ma usun, et me oleme üks soome-ugri rahvastest ja riikidest selles kolmikus, kes ka edaspidi sellele valdkonnale olulist tähelepanu pööravad. Kindlasti on kohti, kus ka meie parlamendiliikmed – näiteks rahvusvahelistes parlamentaarsetes assambleedes, kus ka Venemaa on esindatud, olgugi et viimastel aastatel on sealne töö oluliselt piiratum seoses sündmustega Ukrainas – saaksid tähelepanu juhtida nendele kitsaskohtadele, mis puudutavad vähemusrahvaste olukorda Venemaa Föderatsioonis.

13:03 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

13:03 Raivo Põldaru
Aitäh, härra esimees! Hea ettekandja! Aastatega on Euroopa Liit järjest enam asunud reguleerima elu liikmesriikides. Hommikul televisioonis peatusite ka Poolal, kus otsustajate toetus on tõusnud, nende taga on nagu rahva tahe. Minu küsimus puudutab seda, kas Eestil on tõepoolest suveräänsete riikide elu üle otsustamisel oma arvamus olnud või on meie arvamus sama mis Euroopa Komisjonil. Oskate järsku tuua mõne näite, kui meil on veidikene teistmoodi arvamus olnud?

13:04 Marko Mihkelson
Sellele küsimusele võib kohe nii vastata, et minu isikliku seisukoha järgi ei ole Euroopa Komisjoni praegune juhtkond kõige mõistlikumal viisil lähenenud sellele küsimusele, mis puudutab teie mainitud Poolat. Ka välisminister osutas sellele oma vastustes. Eile arutas ka Riigikogu väliskomisjon päris pikalt olukorda Poolas. Keskendusime sisepoliitikale ja vaatasime, mis on üldse need põhjused, miks on Poolas üks või teine rahvusvahelist kriitikat leidnud otsus kujunenud.
Aga kõige olulisem on minu arvates ikkagi lähtuda sellisest vaatekohast, et Eesti jaoks on tähtis kokkulepitud reeglitel ning vabal ja liberaalsel demokraatial põhinev rahvusvaheliste suhete süsteem, kaasa arvatud see, kuidas lääneriigid koos toimivad nii Euroopa Liidus kui laiemalt, muu hulgas NATO-s. Me näeme, et seal on päris tõsiseid murekohti ja n-ö murenemise kohti. Kindlasti me võime rääkida Brexiti mõjudest ning üksikutest referendumitest ja nende mõjudest. Me võime rääkida ka väljastpoolt tulevast mõjutustegevusest, mille eesmärk on tegelikult Euroopa Liitu sisemiselt lõhkuda, samuti lõhkuda NATO-alast koostööd.
Ennekõike Eesti tuleviku ja julgeoleku seisukohalt on erakordselt oluline, et meil oleks võimalikult palju sõpru ja liitlasi, kes kõik koos töötavad nende ohtude vastu, mis on meil ja Poolal väga sarnased. Meil on tegelikult Poolaga väga paljudes küsimustes väga sarnased seisukohad, mis puudutavad ennekõike julgeolekut ja neid samme, mida me peaksime koos Euroopas Liidus või ka NATO-s astuma. Kindlasti tahan tunnustada seda, et nii meie parlamendiliige Keit Pentus-Rosimannus kui minister Mikser käisid alles eelmisel nädalal Poolas kohapeal ja tutvusid väga lähedalt sealse olukorraga. Ja selgub, et väga palju on vaja kuulata ka meie Poola kolleege. Ma kutsun üles ka Riigikogu, näiteks Eesti-Poola parlamendirühma, olema aktiivsem, suhestumaks nendes debattides ja aruteludes meie Poola kolleegidega.
Räägime ka Euroopa ja Euroopa Liidu tulevikust. Kogu selle jutu juures, et näete, Brexiti-hääletusel tegid britid ühe või teise otsuse, nad olid valesti informeeritud või tõesti tõsiselt kriitilised, näib paljudele inimestele, justkui oleks Brüssel võtnud enda kanda otsustamise, mis on läbipaistmatu ja ebademokraatlik. See on kindlasti väga tõsine mõttekoht ka Euroopa Liidu tasandil. Ma usun, et president Macroni väljakäidud mõte, et Euroopa Liidu liikmesriikides võiksid olla arutelud selle üle, sh kodanike tasemel, on just see suund, kuhu võiks Euroopa Liit praegu liikuda ja areneda. Nende sisu võiks olla ka see, mida me peaksime koos tegema nii, et ei tekiks eelarvamusi.
Eelarvamused on kindlasti olemas ja eksisteerivad paraku Euroopa Liidu kontekstis väga tugevasti suunal ida-lääs. Ida-Euroopa riikidele heidetakse sageli ette n-ö kitsaskohti ja probleeme ning nähakse

neid palju traagilisemalt võrreldes sellega, kui samad arengud esinevad Lääne-Euroopa riikides. Kindlasti ei ole Eesti huvides süvendada Euroopa kontekstis n-ö murdekohta ida *versus* lääs, millest me oleme justkui hakanud üle saama ja millele omalt poolt n-ö süstivad juurde need jõud, kes tahaksid näha Euroopa Liitu lagunemisprotsessis.
Nii et ma usun, et selles kontekstis on praegune aasta, mis on jäänud meie Riigikogu järgmiste valimisteni, hea aasta selleks, et ka Eesti sees pidada tõsist debatti – ka selles küsimuses, milline on meie vaade tulevasele Euroopa Liidu eelarvele ja sealsele Eesti positsioonile. Need debatid on siin saalis ju veel pidamata, sh selle üle, milline võiks või peaks olema Euroopa Liidu või Euroopa Komisjoni roll õigusriigi küsimuste vaagimisel, eriti kui nüüdseks on rakendatud Lissaboni leppe artiklit 7 ühe liikmesriigi suhtes. Mina küsiks, kas need teemad ei peaks mitte olema arutusel ka Euroopa Nõukogu Parlamentaarses Assamblees. See organisatsioon loodi ju juba 1949. aastal, selleks et jälgida seda, kas Euroopa Nõukogu liikmesriikides õigusriigi põhimõtted ikkagi toimivad või mitte. Aga ma kindlasti hoidun Poola suhtes väga kiirete mustvalgete otsuste tegemisest.

13:10 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

13:10 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! See vabade ja mittevabade riikide osakaalu muutumine alates 2007. aastast, mis te esile tõite, kirjeldab minu meelest üsna kõnekalt praegust maailma, aga kümme aastat on ikkagi väga lühike perspektiiv. Sellepärast ma küsin niiviisi: kuidas mõjutab seda arengut uus meedia, mis ei ole nii lihtsalt kontrollitav? Kuidas suhtuda internetivabaduse piiramisse Hiinas, Venemaal ja teistes riikides? Ja mida me peaksime tegema, et vabadus muutuks ikkagi keskseks väärtuseks? Ma arvan, et me peaksime seda asja hindama perspektiivis kolm- või nelikümmend aastat, võib-olla rohkemgi aastakümneid edasi.

13:11 Marko Mihkelson
Aitäh, hea Andres! Loomulikult ei ole kümme aastat pikk aeg, samas on ta trendina kõnekas. Ja trendina on see aeg kõnekas mitmes mõttes. Me näeme tegelikult seda, et autoritaarsed ja vabale maailmale jõuliselt – kohati isegi sõjalise jõuga – vastanduvad riigid on viimase kümne aasta jooksul rahvusvahelistes suhetes oluliselt mõjukamaks muutunud. Ja nagu ma oma kõnes mainisin, paraku on läänemaailm ise teinud mitmeid tagasisamme. Paljuski on see tingitud läänemaailma sisemistest arengutest.
Läänemaailm ei ole võrreldes muu maailmaga enam nii rikas, nagu ta oli isegi veel 1990. aastatel, kui majanduslik mõju määras suuresti ära ka selle, millist rolli võisid läänеriigid mängida minu pärast kas või Lähis-Idas, millest on tänagi nii palju juttu olnud. Me näeme, et seda suutlikkust tegelikult enam ei ole. Teisest küljest ei ole suutlikkust strateegiaplaanide koostamisel, milline võiks üleüldse olla Euroopa Liidu tegevus, et sellel oleks mingi mõju Süüria või üldse Lähis-Ida konflikti kontekstis. Loomulikult me peame aru saama sellest, et Euroopa Liit on ikkagi iseseisvate riikide vabaühendus, nagu ma mainisin. Riikidel on ka oma väga konkreetsed huvid ja selle tõttu on välispoliitiline ambitsioonikus Euroopa Liidu tasandil teatud mõttes piiratud.
Ma juba tõin näiteks Mogherini. Aastavahetusel oli tema kohta kuulda päris palju rahvusvahelist kriitikat. Samal ajal, kui ta leidis aega külastada Kuubat ja teha seal pehmelt öeldes huvitavaid avaldusi, toimusid üle Iraani rahutused, kus hukkusid rahumeelsed inimesed. Ja päevi ei järgnenud Mogherinilt mitte ühtegi avaldust, et neid kaitsta, et vähemalt öelda, et rahumeelsete meeleavalduste suhtes vägivalla rakendamine pole õige.
Aga vaieldamatult on hästi tõsine, samas hästi tundlik küsimus see, mida sa mainisid – vaba meedia, ennekõike sotsiaalmeedia piiriülene mõju ja kasutamise võimalused vabade ühiskondade vastu. Tundlik küsimus on see selle pärast, et loomulikult on ühe vaba ühiskonna alustala sõnavabadus. Igasugune tegevus sellelsamal informatsiooniväljal, kas mingite piirangute või reeglite seadmine, mis ei ole n-ö isetekkelised, on väga tõsine diskussioonikoht.
Samas me peame silmas pidama seda, mida me oleme näinud näiteks Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa, Hispaania, Suurbritannia ja Saksamaa, tegelikult ka Hollandi valimistel – kõigil olulisematel, n-ö suurtel valimistel. Juhin tähelepanu, et paari nädala pärast on tähtsad valimised ka Itaalias. Kõigil nendel valimistel on toimunud väline sekkumine ühel või teisel moel: on kasutatud nii

küberründeid kui ka täiesti legaalselt sotsiaalmeediavõrgustikus olevaid vahendeid, selleks et mõjutada inimeste otsuseid nendelsamadel vabadel valimistel oma meelsuse avaldamisel. Kui me sellest mööda vaatame, siis võime ennast tõesti ühel hetkel leida olukorrast, kus teised otsustavad meie saatuse üle. Seetõttu on erakordselt oluline riigisisene debatt, mis puudutab kas või strateegilise kommunikatsiooni valdkonda Eestis, mida väliskomisjon on aasta jooksul ka jälginud. Tähtis on ka see, et valitsus, kui ta neid otsuseid teeb, teeks seda täies teadmises, et ükski muu lahendus – siin saalis on täna debati käigus viidatud just nimelt Tallinna Linnavalitsuse tegevusele – ei ole Eesti riigi huvides, vaid teenib väga kitsalt kellegi huve, nagu me teame.

13:16 Esimees Eiki Nestor
Ain Lutsepp, palun!

13:16 Ain Lutsepp
Aitäh, härra juhataja! Austatud väliskomisjoni esimees! Ettekande märksõnaks, läbivaks teemaks oli koordinatsioon, millele lisandus veel strateegiline kommunikatsioon. Millised oleksid siin edasiliikumiseks vajalikud esmased sammud? Ja milliseid käsitlusi oleks vaja muuta, et koostöö ametkondade, ministeeriumide ja Riigikogu tasandi vahel toimiks koordineeritult?

13:17 Marko Mihkelson
Aitäh, hea Ain! Kui võtta sõna "koordinatsioon" laiemalt ja rääkida näiteks väliskomisjoni suhtlemisest Välisministeeriumi või ka mõne teise ministeeriumiga, kellel on kokkupuuteid välissuhtlemisega, siis mina võin oma mitte ainult viimase aasta, vaid viimase 15 aasta kogemusest öelda, et tegelikult on see koostöö alati väga hea olnud. Nendele üksikutele kohtadele, kus koordinatsioon võiks tõesti parem olla, oleme me parlamentaarse järelevalve käigus loomulikult osutanud ja osutame ka edaspidi. Ma küll ei kahtle nendes inimestes, kes praegu tegutsevad Eesti välisteenistuses meie huvide kaitsel kas siin Eestis või meie välissaatkondades. Nad teevad seda väga professionaalselt.
Aga ma arvan, et midagi ei ole teha – aasta-aastalt muutub maailm keerulisemaks ja paraku ohud meie ümber ei kahane. Samas on Eestil olemas ka võimalused selleks, et paremini hakkama saada. Mina kutsun üles ka poliitilises debatis oluliselt rohkem tähelepanu pöörama sellele, kas praegu meie välisteenistusele suunatav ressurss on ikkagi võrdeline sellega, mida me sellelt välisteenistuselt ootame. Kindlasti me püüame selle raporti koostamise käigus, mille väliskomisjon eelmisel kuul algatas, ehk aasta jooksul nii kuulamiste kui ka tellitud uuringu kaudu üles leida need kohad, kus oleks võimalik näiteks välisteenistuse seadust muutes välisteenistust paindlikumaks muuta, ning saada selgust selles, kas välisesinduste võrgustik tagab nende eesmärkide täitmise, mille me välispoliitikas seadnud oleme, või infot mõne muu seonduva tegevuse kohta.
Minu arvates on see debatt oluline. Loomulikult ei võida ükski erakond valimisi, kui ta räägib ainult välispoliitikast ja sellest, et diplomaatiale on raha juurde vaja. Aga see puudutab meid kõiki – Eesti riik oleks väga kehvas olukorras, kui meil ei oleks professionaalset, edukat ja toimivat välisteenistust. See tagab Eestis ka kõigi teiste tegevuste edukuse.

13:19 Esimees Eiki Nestor
Aitäh, Marko Mihkelson! Rohkem küsimusi ei ole. Alustame läbirääkimisi. Austatud Riigikogu, head kõnesoovijad! Ma loodan, et esimesed kõnesoovijad on kõik fraktsioonide esindajad. Ja teiseks on mul sissejuhatuseks üks märkus kõigile esinejatele. Sageli küsitakse minu käest, et kui keegi esineb siin kõnetoolis ja küsib lisaaega, siis miks ta peab seda küsima, miks ei anta kohe kaheksa minutit. Vaat nüüd on tüüpnäide: ma palun esinejatel jääda viie minuti piiresse ja lisaaega ma ei anna. See ei ole minust küll ilus, aga selle eest saavad kõik kuus fraktsiooni oma sõnavõtu peetud. Esimesena Barbi Pilvre Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:20 Barbi Pilvre
Hea juhataja! Head kolleegid! Eesti välispoliitika on olnud konsensusepõhine ja järjepidev, vaatamata muutustele sisepoliitilistes jõuvahekordades. Nagu eelkõnelejad on juba väitnud, on meie välispoliitika suurem eesmärk 100-aastase Eesti riigi julgeolek ja iseseisvuse jätkuv tagamine – ja nii jääb see ka tulevikus – heade rahvusvaheliste suhete kaudu, tuginedes reeglitel põhinevale multilateraalsele

maailmakorrale.
Väikeriikide eksistents põhineb reeglitepõhisel multilateraalsel maailmakorral alates Vestfaali rahust ehk 17. sajandist, millega on taandunud printsiip "Kel jõud, sel õigus". Selline suhete süsteem seisab aga praegu silmitsi tõsiste väljakutsetega. Demokraatlik õiguskord pole enam nii iseenesestmõistetav, kui jälgida arenguid maailmas, isegi mõjukates demokraatlikes suurriikides. Esile kerkivad autoritaarsete kalduvustega ennustamatud juhid ning seda demokraatlike protsesside vahendusel. Kahtluse alla seatakse inimõigusi ja teisi väärtuspõhiseid printsiipe, mis näisid veel eelmise sajandi lõpul vaieldamatute ideaalidena, mille poole püüelda. Küberruum on avanud uusi võimalusi, ent toonud kaasa ka uusi ohte. Pagulaskriisi kontrolli alla saamiseks on tehtud olulisi edusamme, ent Euroopa on endiselt vähem arenenud piirkondadest tuleva rände surve all. Rännet mõjutavad sõjad ja vaesus, aga üha enam ka keskkonnaprobleemid. See kõik mõjutab ka sisepoliitilisi valikuid Euroopas, kus näib kohati kasvavat rahva poolehoid rahvusriikide suletusele.
Avatud ja vaba maailm pole paljude jaoks enam ideaal ning näilise turvalisuse nimel aktsepteeritakse suuremaid piiranguid ja rahvuslikku suletust. Jälgime tähelepanelikult eurovastaseid arenguid – eriti meiega sarnase ajalooga Kesk- ja Ida-Euroopas, Euroopa Liitu kuuluvates Poolas ja Ungaris –, mida paraku tervitavad mõned poliitilised jõud ka Eestis. Ajal, kui majandus on rahvusvahelisem kui kunagi varem, seatakse küsimuse alla globaalse majandusmudeli jätkusuutlikkus. Paraku vähenevad järk-järgult lääne mõjuvõim ja majanduslik osakaal maailmas. Ebastabiilsusest ja ennustamatusest on saanud püsiv seisund.
Kuidas tagada selles olukorras rahu ja julgeolek? Parim ravim mis tahes julgeolekuohu vastu on meiega samu väärtusi ja reegleid jagavate liitlaste ja partnerite ühtsus. NATO on ja jääb Eesti riigi sõjalise kaitse nurgakiviks ning NATO-liikmesus ja artikkel 5 kõige mõjuvamaks heidutuseks. Samavõrd olulised on solidaarsus Euroopa Liidus ning Euroopa Liidu ja NATO koostöö. Eesti eesistumise ajal ellu kutsutud Euroopa kaitsedimensiooni tugistruktuur PESCO annab võimaluse tugevdada liikmesriikide reaalset kaitsevõimet, vähendada kulusid, parandada olukorrateadlikkust ja kiiremini vägesid siirdada.
Eesti on võrdlemisi uus liige Euroopa Liidus nagu ka teised Ida- ja Kesk-Euroopa riigid. Seetõttu mõistame hästi Balkani maade ning meie idapartnerite, Gruusia, Ukraina ja Moldova püüdlusi Euroopa Liidule lähenemisel. Oleme neile selles protsessis toeks. Samas anname endale aru, et Euroopa Liit on praegu oluliselt hapram kui aastal 2004, kui Eesti Euroopa Liiduga liitus. Jälgime tähelepanelikult Brexiti-kõnelusi ja loodame, et liidu suurliikmed Prantsusmaa ja Saksamaa jätkavad tugeva ja ühtse Euroopa Liidu kursil.
Eesti oli eelmisel aastal Euroopa Liidu eesistujamaa ning ilmselt hakkame alles tagantjärele aru saama 2017. aasta poliitilise kogemuse mastaapsusest Eesti ajaloos. Mitte kunagi varem pole Eestis korraga viibinud nii palju mõjukaid tippjuhte, poliitilist eliiti, kellest suuresti sõltub maailma olevik ja tulevik. Ja kõik see toimus siin Tallinnas kuidagi iseenesestmõistetavalt, ilma suurema kärata, mis tähendab, et läks hästi.
Eesti välispoliitikat juhitakse professionaalselt ja järjekindlalt. Kui rahvusvaheliste lepingute sisu võib välispoliitikast mittehuvituvale inimesele kaugeks jääda, siis viimaste aastate kriisid ja terroriaktid, sh Euroopas, on teravdanud iga inimese arusaama võimalikest ohtudest välismaal. Igal juhul on tähtis Euroopa Liidu tegutsemisvõime kriisihetkedel. Ja me võime kindlad olla, et Eesti Välisministeerium teeb selles suhtes professionaalset tööd.
Tahtsin rääkida veel äridiplomaatiast, mille tugevdamine on kahtlemata oluline ja nõuab ka lisaressurssi, aga sellest on eelkõnelejad vist piisavalt rääkinud. Aitäh!

13:25 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna nimel, palun!

13:26 Henn Põlluaas

Välisminister rõhutas, et viimastel aastatel on kõige sügavam ja põhimõttelisem väljakutse olnud liberaalse demokraatia väärtuste vaidlustamine. Pean ütlema, et on hämmastav pidada kõige suuremaks väljakutseks kahtlemist liberaalse demokraatia väärtustes. Kas illegaalne immigratsioon, Euroopa islamiseerumine, terrorism, Venemaa agressiivsus jne ei olegi väljakutsed? Demokraatia sildistamine on absurdne. Demokraatia kas on või seda pole. Isegi Euroopa Liidu alusdokumentides räägitakse demokraatiast, mitte liberaalsest demokraatiast. Euroopa kultuur ja moraal toetuvad kristlikele väärtustele, mis on Euroopa rahvaste tegeliku ühtsuse ja demokraatia allikas. Kuna liberaalne

demokraatia käsitleb vabadust ilma moraalikriteeriumideta, siis saab sellega õigustada ükskõik mida. Keskseks väärtuseks püütakse teha sallivust ning esile tõstetakse äärmuslikud isiklikud õigused ja vabadused, mitte demokraatiale omased kohustused ega vastutus. See, kui marginaalsed vähemused teevad otsuseid ja määravad väärtushinnanguid, ei ole demokraatia – see on diktaat. Liberaalne demokraatia on läbi kukkunud: selle väärtused ei ole väärtused, vaid väärastused. Mitte see, et neid vaidlustatakse, ei ole väljakutse Euroopale, see annab Euroopale uue võimaluse ja lootuse saada jagu tegelikest väljakutsetest.
Valitsus on teinud rea välispoliitilisi otsuseid, mis on vastuolus tõeliste väärtuste ja julgeolekuolukorraga maailmas. Näiteks hääletas Eesti ÜRO-s USA avalduse vastu tunnustada Jeruusalemma Iisraeli pealinnana. Valitsuse motiivid kaalusid üles kaine mõistuse. Mina näen siin ka teatud isikute soovi alandada konservatiivseid väärtusi esindavat Trumpi. Sellises käitumises ei ole midagi väärtuspõhist. Palestiina on araablaste ja Hamasi käes olev ala, mitte riik. Nad on tagasi lükanud kõik kokkuleppevõimalused Iisraeliga, aga ometi räägitakse kahe riigi lahendusest ja toetatakse just nimelt terrorit kasutavat poolt. Kui Eesti ja USA suhteid rikub Jeruusalemma küsimus, kus Eestil pole kompetentsi, huvisid ega kaalu, siis on tegu ühe suurima välispoliitilise fopaaga.
Nüüd Poolast, keda süüdistatakse kohtusüsteemi sõltumatuse ja õigusriigi põhimõtete rikkumises. See ei loe, et Saksamaal ja Hollandis kehtib samasugune süsteem. Tegemist on nõiajahiga Poola vastu, kes keeldub allumast liberaalsete väärtuste diktaadile ning liikmesriikide suveräänsuse ja otsustusõiguse vähendamisele. Ja tegemist pole mitte ainult Poolaga, vaid terve hulga riikidega, kes on tema selja taga. Ka meie peaksime seal olema, aga välisminister ei andnud vastust, kuidas kavatseb Eesti selles küsimuses hääletada.
Komisjon on arutanud ka kava piirata ühiseelarvest riikidele maksete tegemist. Erinevalt homoparaadi juhtumist meie Välisministeerium vaikib. Nimelt ühines Välisministeerium teatud saatkondade pöördumisega, milles lubati kaitsta Balti riikide LGBT-ringkondi vägivalla eest, kindlustada nende inimõigused ning lõpetada seksuaalsel orientatsioonil põhinev diskrimineerimine. Välisminister väidab seega, et kõik see toimub Eestis. Milliste väärtustega selline halvustamine ja maine kahjustamine kokku käib? Kuigi küsimus on Riigikogu pädevuses ja seda ei ole siin saalis isegi mitte arutatud, kuulutab minister, et Eesti on valmis suurendama sissemakseid Euroopa Liitu, ehkki koos selle suurendamisega ja struktuurifondide raha vähendamisega on tulemuseks sisuliselt nullimäng – me ei ole enam netosaajad. Me peaksime nõudma hoopis arutu raiskamise lõpetamist Brüsselis, aga ei! Kas pugemine on üks liberaalse demokraatia väärtustest?
Eesti paistis 1990-ndatel silma julgete otsustega, aga tänaseks pole sellest midagi alles. Eesti on kaotanud oma väärtused ja välispoliitilise teravuse. Meie välispoliitika on visioonitu, arg ja käpiknukulik. Välispoliitikas puudub rahvusriigile kohane eneseväärikus, ehkki seda ei olegi oodata välisministrilt, kelle erakond deklareerib, et rahvusriiklus on ebainimlik ja ohtlik düstoopia. Aitäh! Läks täpselt viis minutit.

13:31 Esimees Eiki Nestor

Mart Nutt Isamaa ja Res Publica Liidu nimel, palun!

13:31 Mart Nutt

Austatud härra esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Täna on juba mitu korda mainitud, et maailm on rahutu. Võib-olla veelgi murettekitavam on see, et trend on selle rahutuse kasvu suunas. Suured kriisikolded on juba aastaid meie ümber olnud: märgime ära Süüria, Venemaa hõivatud Krimmi ja Ukraina kaguosa, Liibüa ja väga paljud piirkonnad Põhja-Aafrikas laiemalt. Aga mööda ei saa minna ka Korea poolsaarel toimuvast, mis ei ole küll kuuma sõjani jõudnud ja loodame, et ei jõuagi, aga ühtegi arengut ju välistada ei saa. Võime rääkida rohingjade olukorrast Myanmaris ja väga paljudes Lähis-Ida piirkondades.
Kui me esitame küsimuse, kui palju võivad need konfliktid mõjutada olukorda Eestis, siis me peame kahetsusega tõdema, et vägagi palju, ja mitte ainult need konfliktid, mis võivad potentsiaalselt tekkida meie lähinaabruses, vaid ka hoopis kaugemal. Üks asi on võimalik relvakonflikt Euroopas, mille puhul ma usun, et see siia ei jõua, kuid mujal toimuvate relvakonfliktide tagajärg on tohutu inimeste liikumine, mis puudutab Euroopat otseselt. Võib-olla on selle mõju Eestile kaudne, aga me oleme üks osa Euroopa Liidust ja seetõttu ei saa me kuidagi öelda, et see meid ei puuduta.
Kuid vaatame ka teist poolt. Viimase aasta põhjal võime tõdeda, et rändekriis on mõnevõrra

leevendunud seetõttu, et nende inimeste arv, kes on ületanud näiteks Vahemere või liikunud Türgist Kreekasse, on vähenenud. Kuid kui me vaatame demograafilist pilti maailmas, siis me näeme täiendavaid tegureid. Kõigepealt peame tõdema, et nii Aasia maades kui ka Ladina-Ameerika maades on iive päris tugevalt langenud. Konfliktid seal paraku vähenenud ei ole, mis tähendab, et rahvastiku liikumine on ikka aktiivne. Aga rahvastiku juurdekasv on seal tõepoolest pidurdunud ja seal võib isegi tekkida samasugune probleem nagu Euroopas, et nendes riikides on oodata rahvastiku väga kiiret vananemist ja tööjõupuudust. See ei käi aga Aafrika kohta.
Aafrikas elab praegu natuke üle 1 miljardi inimese, samal ajal kui Euroopa Liidus elab natuke üle 500 miljoni inimese. Kui me aga vaatame Aafrika probleeme, siis me näeme seal väga suuri keskkonnaga seonduvaid küsimusi. Me näeme ka väga suuri küsimusi, mis on seotud näiteks kõrbestumise ja suure tööpuudusega. Sellele lisandub kõige kõrgem iive, mis jõuab praeguste arengute korral käesoleva sajandi lõpul 4 miljardini. Nii et kui iive ei muutu, kasvab Aafrika rahvaarv selle sajandi lõpuks potentsiaalselt neli korda. See tähendab ainult ühte: selle tulemusena migratsioonisurve arenenud riikidele sugugi ei lange, vaid pigem suureneb.
Eesti kohta nii palju, et Eesti on kindlasti teinud õigeid otsuseid. Võib öelda isegi, et ainuõigeid otsuseid, eriti mis puudutab meie julgeolekupoliitilisi valikuid, NATO-sse ja Euroopa Liitu kuulumist. Kuid asjakohane on küsida, kas saab midagi veel teha. Ma eeldan, et vastus on, et saab küll. Eesti on suhtluses väljaspool Euroopa Liitu küllaltki passiivne olnud. See puudutab Aasiat, Ameerika maailmajagu, eriti Lõuna- ja Ladina-Ameerikat, Aafrikat.
Ma palun lisaaega!

13:35 Esimees Eiki Nestor
Lisaaega ei saa.

13:35 Mart Nutt
Tohoh, võtan siis asja kokku ja rõhutan paari aspekti. Esiteks, me oleme välispoliitikas paljude riikidega viisavabaduse saavutanud, kuid siiski ei ole väga paljud maad meile viisavabadust andnud, ehkki näiteks soomlastele ja rootslastele on. Ma arvan, et siin on kasvuruumi. Mainin ära ka selle, mis on meie riigi üks prioriteetidest – ÜRO Julgeolekunõukogu ajutise liikme staatus. Ma arvan, et selle nimel tegutsemine on meile oluline. Aitäh!

13:36 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Keit Pentus-Rosimannus Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun! Lisaaega ei saa.

13:36 Keit Pentus-Rosimannus
Head kolleegid! Eesti oli eelmisel aastal sisuliselt esimene riik, kes Euroopa Liidust lahutava Suurbritannia Brexiti-otsust omal nahal tunda sai. Kuna Suurbritannia loobus Brexiti rahvahääletuse järel oma eesistumisest, siis me pidime üsna lühikese etteteatamise järel võtma üle nende rolli pool aastat varem, kui kavandatud oli. Ja me tegime seda nii elegantselt ja professionaalselt, et aasta lõpuks ei tulnud tõenäoliselt kellelegi enam meeldegi, et õigupoolest oleks pidanud käima Suurbritannia eesistumine. Nii et 99-aastane Eesti tegi oma ajaloo esimese Euroopa Liidu eesistumise hästi ära. Ma tänan Reformierakonna fraktsiooni nimel kõiki neid, kes presidendilt juba tunnustuse said, ja ka kõiki neid, kes presidendilt tunnustust ei saanud, aga sellest hoolimata eesistumise õnnestumise nimel kõvasti pingutasid.
Sootuks kehvem pilt avaneb meile paraku siis, kui me vaatame valitsuspoliitikute, täpsemalt valitsust juhtiva partei poliitikute välispoliitilist liini. Ma ütlen ausalt, et sellest ei ole mugav rääkida, aga vaikida ka ei tohi. Kas aastataguse ajaga võrreldes on väliskeskkond Eesti jaoks oluliselt soodsamaks muutunud? Mitte oluliselt. Kas valitsusliikmed, kes alustasid oma ametiaega pretsedenditu sammuga, haarates välisministri osaluseta valitsuskabinetis, kitsas võimupoliitikute ringis pastaka, et muuta leebemaks diplomaatide pikalt ette valmistatud peaministrite ühisavalduse teksti Venemaa kohta, on oma separatistlikust välispoliitikast loobunud? Kaugel sellest.
Eesti on varasematel aastatel olnud rahvusvahelisel areenil üks nendest, kes häälekalt hoiatab ebasõbraliku Venemaa aktsioonide eest. Meie taju ja teadmised siinse regiooni julgeolekuolukorra kohta, nende väljendamise julgus ja täpsus on midagi, mida on Euroopas põhjendatult kõrgelt hinnatud. Ka on varem olnud hinnas meie ekspertiis Venemaa mõjutustegevuse kohta. Kolm aastat tagasi sündis

Brüsselis muu hulgas ka meie initsiatiivil spetsiaalne üksus, mille üks ülesannetest on just nimelt võidelda selle pideva Kremlist tuleva Euroopa Liidu diskrediteerimisele ja murendamisele suunatud propagandavooga.
Aga vaatame nüüd, mis meil kodus toimub. Meie praegune peaministripartei räägib ühe suupoolega Brüsselile vajadusest Kremli propagandaga võidelda, aga teise suupoolega õigustab siin kodus sellesama Kremli propagandamasina rahastamist, sealt kümnetesse miljonitesse ulatuva summa eest saadete ja uudiste ostmist. Jah, ma räägin peaministri otsusest kaitsta ja kiita heaks Eesti rahasüsti Kremliga seotud propagandakanalile PBK. See olukord ei ole mitte ainult skisofreeniline, vaid kahjustab otseselt Eesti usaldusväärsust teemal, millega kõik Euroopa Liidu riigid hädas on ja mille puhul on varem meie ekspertiisi usaldatud.
Või teine näide: valitsusliige on kiitnud heaks 40 miljoni euro viimise Venemaal poliitikaga väga tihedalt läbi põimunud strateegilisse sektorisse, mis sanktsioonide tõttu rahanappuses vaevleb. Eesti on varem põhjusega rõhutanud Euroopa Liidu ühtsena püsimise nimel konsensuslikult kokku lepitud Vene-poliitika põhimõtetest kinnipidamise olulisust. Ja selle taustal kiidab meie valitsuse liige heaks otsuse teha rahaline süst Venemaale, sellega otseselt sidudes Eesti riigiettevõtte käekäigu agressiooni tõttu sanktsioonide all oleva Venemaa ühe majandusharuga, mis on poliitikast läbi imbunud. Jah, ma räägin vaguniärist. Usaldusväärsus, usutavus ja oma sõna pigem pidamine on olnud meie oluline välispoliitiline kapital. Kui see kaob, on meie väljavaated riigina kehvad.
On veel üks oluline areng, millest ei saa täna rääkimata jätta. See puudutab meie valitsuse retoorikasse imbunud ja seal püsivat Eesti käsitlemist sisuliselt iseenda okupeerijana või, kui soovite, Eesti NSV õigusjärglasena. Erapooletud vaatlejad peavad tõdema, et hoolimata Ühtse Venemaaga sõlmitud koostööleppe väidetavast külmutamisest on valitsuse juhtpartei praktikas järjekindlalt käitunud selle leppe vaimus ja aidanud oma sammudega täita Putini režiimi strateegilist soovi, et me tasapisi eemalduksime senisest Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse hoidmise kristallselgest poliitikast ja hakkaksime endise Nõukogude liiduvabariigi segase staatusega järeltulijaks.
Head koalitsioonipoliitikud, kas te ikka päriselt saate aru, millega te mängite? Ma ei arva, et pöördumatu kahju on juba sündinud. Aga kui me neid meie ees lahtirulluvaid märke ja kujunevat mustrit vaikselt pealt vaatame ja loobume reageerimast, lööme käega ning võtamegi omaks hoiaku, et las poisid valitsuses hullavad, siis me kõik võime ennast ühel hetkel avastada olukorras, mille tagajärjed on traagilised. Aitäh!

13:41 Esimees Eiki Nestor

Oudekki Loone Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:42 Oudekki Loone

Head kolleegid! Ma olin paar aastat tagasi sõpradega Veneetsias, kus külastasime Doodžide paleed. Üks sadadest kaasturistidest kuulis meie eestikeelset vestlust ja uuris, kust me pärit oleme. "Eestist," ütlesin. "Ahaa," vastas mees, "Eesti! Ma tean küll – teie olete need, kes kardavad Venemaad. Putin tuleb kallale, eks ju?"
Eesti teises vabariigis on tõesti olnud kaks välispoliitilist eesmärki. Esiteks, pääseda maailma vägevate hulka, Euroopa Liitu ja NATO-sse, mis meil õnnestus. Ja teiseks, kui sinna on pääsetud, muuta ennast Venemaa kartmise eksperdiks, mis ka õnnestus. Muidugi solgib teiste riikidega laua taha istumine ainult selleks, et neid pidevalt ja katkematult Venemaa eest hoiatada, seda esimest eesmärki ja ei kasutata täie võimsusega ära meie 1990. aastate diplomaatilisi pingutusi. Aga kuni maailm pigem uskus fukuyamalikku ajaloo lõppu ja arvas, et liberalism on nagu universum, ainult et paisuv, oli see "Kardan Venemaad" ohutu spetsialiseerumine – natuke veider, aga idaeurooplaste ajaloo tõttu ehk mõistetav. Praegu on olukord teine. Keegi ei usu enam ajaloo lõppu ega liberalismi universaalsusse. Õigeid poliitilisi ja majanduslikke otsuseid on mitmesuguseid ja suveräänsetest riikidest koosnev anarhistlik rahvusvaheline ruum on seesuguse paljususe garantiiks. Praeguses maailmas on meil vaja uut eesmärki. Venemaa kartmine, et aidata lääne parempoolsetel valimisi võita, ei ole Eesti huvides.
Mis siis on? Üks president ütles kord Tartu Ülikooli aulas üliõpilastele järgmised sõnad: "Teie ülesandeks on teadmiste ja oskuste relvadega osa võtta selle maa loomistööst progressiivseks ja arenenud maaks, millel Eesti ilus pitser alati saab püsima!" See mõte sobib meile kõigile. Millised on need teadmiste ja oskuste relvad, mida me saame välispoliitikas kasutada? Milline saab olema Eesti ilus pitser, kui oleme sellelt maha pesnud kuulsuse "Need, kes kardavad Venemaad"?

Eesti on väikeriik. Rahvusvahelises poliitikas on väikeriigid hädavajalikud, sest neil on suurepärane positsioon – olla läbirääkimiste vahendajad. Väikeriigid saavad anda soovitusi, mille tagant ei vaata välja kolonialismi või õige maailmakorra kehtestamise kõrvad. Võtame näiteks tollesama presidendi, kelle 12. märtsil 1964 peetud kõnet ma tsiteerisin. See oli Urho Kaleva Kekkonen. Juba tolle visiidi ajal töötas ta rahvusvahelisel tasandil rahukonverentsi nimel, mis tooks ühe laua taha nii USA kui Nõukogude Liidu, Euroopa riikidest ja Kanadast kõnelemata, leppimaks kokku sõjajärgse maailma reeglites. See tal 1975. aastal Helsingis ka õnnestus.
Brežnevi eesmärk tollel konverentsil oli panna USA-d ametlikult tunnustama Nõukogude Liidu eksistentsi. Kekkosel õnnestus veenda Brežnevit vastutasuks kirjutama alla dokumendile, mis tunnustas inimõigusi ning lubas riikide sisepoliitikasse vahelesegamist inimõiguste küsimuses. Jah, maailm tunnustas 1975. aastal Nõukogude Liidu impeeriumi, kuid Nõukogude Liit andis läänemaailmale võimaluse kritiseerida end moel, mis seda impeeriumit ainult lõhkus. Kas Brežnevi suur võit või hoopis tema teise käega antud edusamm läänele? Seesuguse tulemuse saavutamine nõuab väljapaistvust, suurt arusaamist teistelt poliitikutelt ja riigi meedialt. Soomes oli see kõik tookord olemas.
Eesti ei ole küll praegu nii keerulises olukorras, kuid see on hea näide, mida võib osav läbirääkija saavutada ja et väikeriik võib suurtel hetkedel juhtrolli haarata. Soome läbirääkijad on maailmas tänase päevani hinnatud. Miks ei võiks seda olla ka Eesti omad? Lõpuks näitasime end ju eesistumise ajal väga paindlikust küljest, kui saavutasime kokkuleppe lähetatud töötajate direktiivi puhul, mida keegi ei oodanud. Võime uhkusega öelda, et tänu meie vahendamisoskusele on Euroopa töötaja nüüd rohkem kaitstud.
Mida siis praktikas teha? Esiteks, loobuda maailma jagamisest sõpradeks ja vaenlasteks, headeks ja pahalasteks ning vaadata kõiki riike kui lihtsalt toimijaid, kellel on oma huvid. Teiseks, suurendada meie välisteenistust, et olla kohal võimalikult paljudes riikides, luua otsekontakte ja saada just meile vajalikku teavet. Kolmandaks, asutada rahvusvaheline konfliktilahenduste ja läbirääkimiste instituut. See oleks asutus, mis koordineeriks olemasolevat välispoliitilist teadmist, meie teadmiste ja oskuste relvi, hõlbustaks teiste riikide uurijate ja üliõpilaste tööd Eestis, tagades nii sidemed kõikide kontinentide spetsialistidega ja andes eestlastele efektiivse läbirääkija hariduse. Nii annaksime maailmale selle teadmise, et eestlased suudavad oma pragmaatilisuse, neutraalsuse ja inimlikkusega alati vastaspooled laua taha saada. Samuti annaksime iseendale teadmisi sellest, kui erinevalt on võimalik maailma mõista ja kuidas selles maailmas rahumeelselt edasi eksisteerida.
"Ah Eestist!" öeldakse siis kellelegi teisele Doodžide palee ees, kunagise eduka väikese kaubandusvabariigi keskuses. "Ma tean küll Eestit – teie olete need rahutegijad!" Kas see poleks mitte ilus pitser Eestile? Aitäh!

13:47 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:47 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Vabaerakonna fraktsioon tahtnuks eriti tänada välisministrit, keda enam saalis ei ole, selle eest, et ta tsiteeris Jaan Tõnissoni ehk tegi seda, mida tavaliselt teeb siin Krista Aru. Osutus oli Eesti diplomaatia sünnile üleskutsega tähendada ära isikud, kes võiksid meie rahvuslike huvide kaitseks välja astuda. Mina selle peale – mõeldes, mida veel öelda – tsiteerin Krista abiga paar korda Jaan Tõnissoni hilisemast ajast. Natuke üle kümne aasta hiljem, aastal 1929, on ta Paneuroopa Eesti Ühingu loojana öelnud niiviisi: "Kõik, mis tugevdab Euroopa ühtehoidu, kindlustab ka meie rahvuslist iseolemist. Toetades ja austades Paneuroopa Liitu, täites kõiki meid siduvaid rahvusvahelisi lepinguid, töötame meie oma iseseisvuse, majanduslise hea käekäigu ja rahvuslise kultuuri alalhoidmise eest."
Eesti on nüüdseks kuulunud Euroopa Liitu juba pikka aega ja kõik need eesmärgid, mille Tõnisson sõnastas, on tegelikult realiseerunud. Aga siin tagasivaates ei saa ma muidugi jätta märkimata seda, et meil on tõsine mure Euroopa Liidu tuleviku pärast, Euroopa Liidu maine pärast ja paljudes küsimustes ka Euroopa Liidu tegevuse pärast. Meile üheselt mõistetavana on tegu kultuuriruumiga, identiteediga ja sellega, kuhu me tahame ja peame kuuluma, aga probleeme on. Need probleemid tulevad esile ka avalikus arvamuses, kui räägitakse näiteks kohustuslikest kvootidest varjupaigataotlejatele. Kui hästi Eesti seda süsteemi ka üles ei ehitaks – ja kui väheste jaoks on Eesti tegelikult sihtriigina eesmärk –, on see midagi, mis murendab usaldust. Samamoodi ei saa kindlasti kõik need tendentsid tsentraalselt

juhitud unitaarriigi suunas olla meie huvi ega eesmärk. Poolast oli eespool juttu.
Ma sõnastan selle niiviisi. Olen täiesti nõus sellega, et selline kollektiivne Euroopa tasandil hukkamõistmine, hoopiski kiitmata heaks kõike seda, mis mõnes teiseski Visegrádi riigis toimub, ei ole päris ratsionaalne ja päris hea. Ehk me peame arvestama sellega, et nendel ühiskondadel on oma spetsiifika. Kui Eestis ehitati mitmesugused riigiinstitutsioonid nullist üles, siis paljudes Ida-Euroopa riikides võeti sisuliselt üle kommunistlik minevik ja kodeeriti sisse konfliktid, mis praegu avalduvad. Ja nad avalduvad eri riikides erineval moel. See ida ja lääne taasvastandumine ei ole kindlasti hea ega meie huvides.
Aga läheme edasi sellega, mida Tõnisson ütles 1939. aastal, kui traagilised toonid maailmapoliitikas hakkasid ka meile lähenema: "Eesti realistlik välispoliitika peab olema nii ideeline kui ka kaugelenägelik. Ainult nii saame täita oma rolli maailma rahvaste peres." Kaugelenägelikkusega, isegi kui kõneleja kaugele nägi, oli tol ajal raskusi. Ma oletan, et see "ideeline" peaks meie praeguses kõnepruugis tähendama "väärtuspõhist" või ka "liberaalset demokraatiat", nii nagu välisminister seda sõna kasutas. Ja ma eeldan, et sõna "liberaalne" on sellisel juhul kasutusel euroopalikus tähenduses, mitte vasakpoolse kuvandi omandanud ameerikalikus tähenduses. Vabade riikide vähenemine maailmakaardil on kindlasti suur murekoht ja see mõjutab meid. Kummaline oli siin kuulda, et neli erakonda on liberaalse demokraatia käsitluses ühel poolel, aga kriitilised toonid tulevad paremast ja vasakust äärmusest ehk EKRE-lt ja Keskerakonnalt.
Ja lõpuks sellest, millest räägiti natuke vähe. Rohkem oleks võinud rääkida idapartnerluse dimensioonist, mis on meile oluline. Soome-ugri küsimus tuli esile küsimuste ja vastuste voorus. Ja kõige lõpuks: välispoliitika ei ole meil väga palju muutunud, aga ma loodan, et valitsus lahendab need mured, mida on väljendatud seoses PBK-ga. Aitäh!

13:52 Esimees Eiki Nestor

Fraktsioonidel rohkem sõnavõtusoove ei ole. Austatud Riigikogu, palun veel kord vabandust, et ma lisaaega ei andnud, aga kui te kella vaatate, siis te saate aru, et viimased kaks sõnavõtjat ei olekski muidu rääkida saanud. Lõpetan selle päevakorrapunkti arutelu.
Juhataja vaheaeg 7 minutit ja 10 sekundit.

Istungi lõpp kell 13.53.